

zajedno za mame

ISKUSTVA PROVEDBE I PRIMJERI DOBRE PRAKSE U ŠIRENJU SOCIJALNIH USLUGA U ZAJEDNICI

Impressum

Nakladnik

Udruga roditelja „Korak po korak“

Za nakladnika

Silvija Stanić, dipl. psih.

Urednik

Bojan Krsnik

Nositelj projekta

Udruga roditelja „Korak po korak“

Illica 73, Zagreb

tel: 01 48 55 578, fax: 01 48 47 598 | info@udrugaroditeljapk.hr

<http://www.udrugaroditeljapk.hr/>

Partneri na projektu

Udruga „HERA“ Križevci

I.Z. Dijankovečkog 5, Križevci

tel: 048 271 335 | info@udruga-hera.info

<http://udruga-hera.info>

Udruženje „DJECA PRVA“

Hrvatskog proljeća 34/II, Zagreb

tel: 01 29 47 066, fax: 01 29 47 055 | udr-djeca-prva@inet.hr

<http://djeca-prva.hr/novi>

Centar za socijalnu skrb Križevci

Bana Josipa Jelačića 5, Križevci

centar.za.socijalnu.skrb.krizevci@kc.t-com.hr

<http://www.czss-krizevci.hr/>

Vanjska evaluacija projekta

Latra d.o.o

Narodnog preporoda 32, Krk

tel: 098 418 364 | lidija.japiec@gmail.com

www.latra.hr

Tiskano u Hrvatskoj

Naklada

250 primjeraka

Dizajn

Bernardić Studio, kreativna produkcija

Tisak

Correctus media d.o.o.

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda i Ured za udruge Vlade RH. Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Udruge roditelja Korak po korak.

<http://udruge.vlada.hr>
info@udruge.vlada.hr

<http://zaklada.civilnodrustvo.hr>
zaklada@civilnodrustvo.hr

www.strukturnifondovi.hr

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Analiza potreba.....	4
3. O projektu „Zajedno za mame“.....	5
3.1. Ciljevi projekta.....	6
3.2. Nositelji projekta i partneri.....	8
3.3. Provedba aktivnosti.....	9
4. Provođenje pilot primjene modela pružanja socijalnih usluga.....	12
5. Postignuti rezultati.....	15
6. Relevantnost ciljeva u odnosu na nacionalni i županijski kontekst razvoja socijalnih usluga.....	17
7. Umrežavanje sa institucionalnim pružateljima usluga.....	18
8. Održivost projekta i mogućnost primjene u drugim sredinama.....	20
9. Preporuke.....	21
10. Zaključak.....	25
11. Prilog: primjeri edukativno-informativnih radionica.....	26

1. Uvod

Premda u Hrvatskoj maloljetničke trudnoće i roditeljstvo, zbog nevelikog broja, nisu značajan društveni problem, one su značajan osobni i obiteljski problem, te im je stoga potrebno posvetiti svu stručnu pažnju.

Maloljetničke trudnoće i roditeljstvo najčešće su neplanirani, a često i neželjeni. Uz njih se nerijetko vežu brojni socijalni rizici, kako za maloljetne roditelje, tako i za njihovu djecu. Trudnoća i porod naglo mijenjaju uobičajeni život mladih djevojaka, suočavajući ih s nizom problema, od neprihvatanja u obitelji, prekida školovanja, napuštanja od partnera, do teškoća u prilagođavanju i prihvaćanju svoje nove životne uloge – uloge majke. Uslijed maloljetničkih trudnoća obiteljski su odnosi često narušeni te je u nekim slučajevima mladim majkama s djecom nužan smještaj izvan vlastite obitelji u neku od ustanova socijalne skrbi. Maloljetne i mlade majke nerijetko su pod povećanim rizikom od socijalne

isključenosti i siromaštva. Tijekom rada u praksi suočavamo se s vrlo sličnom problematikom punoljetnih majki u riziku koje se suočavaju s nedostatkom podrške, nerazvijenom socijalnom mrežom te egzistencijalnim problemima, koje su nerijetko i žrtve obiteljskog nasilja.

Ova je publikacija nastala s namjerom prikazivanja postignutih rezultata projekta „Zajedno za mame“ kojima želimo stručnjacima i javnosti ukazati na potrebe osiguravanja dodatnih inovativnih oblika podrške majkama, koji će osnaživati njihovu samostalnost, uključenost u društvenu zajednicu te jačati njihove osobne kompetencije i socijalne vještine, za što je potrebno povećati učinkovitost i sposobnost OCD-ova u pružanju socijalnih usluga, ne samo na području Koprivničko-križevačke županije gdje se projekt i provodi, već na razini cijele Republike Hrvatske.

2. Analiza potreba

Iskustvom rada Udruge roditelja “Korak po korak” i procjenom temeljem višegodišnje provedbe aktivnosti u sklopu programa “MAMA JE MAMA” za maloljetne roditelje, utvrđeno je kako su mlade majke u nepovoljnim životnim situacijama te im je potrebna dodatna podrška i osnaživanje za samostalan život i prevladavanje prepreka za njihovo aktivno uključivanje u zajednicu. Teškoće vezane uz osamostaljivanje i društvenu aktivaciju ne pogođaju samo maloljetne majke, već i ostale mlade majke koje se suočavaju sa situacijom da moraju izaći iz doma socijalne skrbi nakon godine dana starosti djeteta i vratiti se u svoju sredinu ili čak i ako nisu bile smještene u domovima socijalne skrbi, mogu se susresti s istim izazovima. Također, kontinuirano se javlja potreba za dodatnom podrškom i druženjem.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, 2014. g (Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2014. godinu) po prijavama poroda

iz zdravstvenih ustanova za 2014. godinu, doznaje se da je u dobi 15-19 godina bilo 1.220 poroda odnosno u 10,3/1.000 djevojaka. Bilo je i 5 poroda u dobi ispod 15 navršениh godina. Veći se broj poroda od 14,58% od ukupnog broja poroda bilježi u dobi od 20-24 godine, te 31,34% u dobi od 25-29 godina.

Podaci Svjetske zdravstvene organizacije, („Zdravlje za sve“ baza podataka, travanj 2014. godine (Tabela 1.)), unatoč neznatnom padu udjela živorođenih od majki ispod 20 godina, pokazuju da je u odnosu na susjedne države iz regije u Hrvatskoj (izuzev Mađarske) znatno veći postotak maloljetnih i mladih majki kao potencijalnih korisnica nove socijalne usluge namijenjene toj skupini.

Prema zadnjim dostupnim podacima preuzetim iz Izvješća za zdravstvenu zaštitu žena za 2012. godinu u savjetovalištu za trudnice, prema podacima o prvom posjetu trudnice prema traja-

Godina	Hrvatska	Slovenija	Češka	Mađarska	Austrija
2011.	3,45	1,16	2,83	5,85	2,80
2012.	3,30	1,01	2,82	6,08	2,6

Tabela 1. Udio živorođenih od majki ispod 20 godina

nju trudnoće u 2012., navodi se broj od 38 trudnica u dobi od 16 do 19 godina, te 146 trudnica u dobi od 20 do 29 godina na području grada Koprivnice, 16 trudnica u dobi od 16 do 19 godina i 135 trudnica u dobi od 20 do 29 godina na području grada Križevaca, te 2 trudnice ispod 16 godina, 16 trudnica u dobi od 16 do 19 godina i 118 trudnica u dobi od 20 do 29 godina na području grada Đurđevca.

Statistički podaci Državnog zavoda za statistiku pokazuju kako je broj nezaposlenih žena u porastu, a maloljetne i mlade majke svakako spadaju u tu rizičnu skupinu. Stopa nezaposlenosti - nezaposleni kao udio u aktivnom stanovništvu (radnoj snazi) se u Hrvatskoj za žene povećava iz godine u godinu (2012.- 16,1, 2013.- 16,8, 2014.- 18,3), što je znatno više nego u većini država članica EU te više od prosjeka EU-28 koji je iznosio za 2014. 10,3%.

Navedeni podaci ukazuju na rizik maloljetnih i mladih majki od socijalne isključenosti jer se nalaze u nepovoljnijem položaju naspram drugih članova društva jer su nerijetko uz već navedene podatke i slabijeg obrazovanja i lošijih socio-ekonomskih uvjeta.

Analiza potreba za projektom jednim je dijelom utemeljena i na Analizi stanja i prijedlogu smjernica za postupanje u slučajevima maloljetničkih

trudnoća i roditeljstva, koju je Udruga roditelja „Korak po korak” provela u suradnji s Uredom UNICEF-a tijekom 2010 i 2011 godine. Iz same analize stanja proizlazi i preporuka za poticanjem i razvojem socijalnih usluga usmjerenih na podršku i pomoć maloljetnim i mladim majkama s djecom nakon izlaska iz skrbi izvan vlastite obitelji, uključujući pomoć pri nastavku školovanja i zapošljavanju, pripremi za samostalan život te pomoć u brizi i skrbi za dijete. UNICEF podržava navedeni model još od 2009. kada se na području Koprivničko-križevačke županije održava niz zagovaračkih aktivnosti, između ostalog i okrugli stol gdje sudjeluju Udruga „HERA” Križevci, te centri za socijalnu skrb Koprivnica i Križevci koji potvrđuju postojanje problema maloljetničkih trudnoća i ranjivosti te skupine mladih majki. Iz drugog važnog zaključka proizlazi da je u slučajevima maloljetničkih trudnoća nužna suradnja obitelji i nadležnih institucija, posebice škole, ustanova socijalne i zdravstvene zaštite te je u tu svrhu potrebno napraviti protokol o suradnji institucija u slučaju pojave maloljetničke trudnoće. Od tada Udruga „HERA” Križevci pokazuje veliki interes za suradnjom s Udrugom roditelja „Korak po korak” na području razvoja i jačanja mreže podrške maloljetnim i mladim majkama.

3. O projektu „Zajedno za mame”

Projekt „Zajedno za mame” se provodi u okviru instrumenta „Jačanje sposobnosti organizacija civilnoga društva za pružanje socijalnih usluga (HR.5.2.04)”, u okviru prioritetne osi 5 „Jačanje uloge civilnog društva za bolje upravljanje” i mjere 5.2 „Jačanje uloge organizacija civilnog društva (OCD-ova) za društveno-gospodarski rast i demokratski razvoj” Operativnog programa „Razvoj ljudskih potencijala” 2007.-2013.

Projekt je započeo 28. prosinca 2014., traje 14 mjeseci i **provodi ga Udruga roditelja „Korak po korak” iz Zagreba u partnerstvu sa Udrugom „HERA” iz Križevaca, Centrom za socijalnu skrb Križevci i Udruženjem „DJECA PRVA” iz Zagreba na području Koprivničko-križevačke županije.**

Ukupna vrijednost projekta iznosi 528.150,58 HRK, sufinancira ga Europska unija iz Europskog

socijalnog fonda i Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Projektini tim čine:

Udruga roditelja „Korak po korak”: Bojan Krsnik- voditelj projekta, Silvija Stanić- voditeljica financijskog poslovanja, Vesna Miličević- voditeljica administrativnog poslovanja;

Udruga „HERA” Križevci: Marina Švagelj Jažić- voditeljica savjetodavnih aktivnosti, Ana Đuranec- koordinatorica za Koprivničko-križevačku županiju;

Udruženje „DJECA PRVA”: Sanja Orešković Vrbaneć- suradnica za primjenu standarda kvalitete socijalnih usluga, Kristina Starčević Kaić i Natalija Stanković- suradnice za primjenu modela socijalnih usluga;

CZSS Križevci: Kristina Frtalić- predstavnik institucionalnog pružatelja skrbi;

3.1. Ciljevi projekta

Projekt „Zajedno za mame“ provodi se s ciljem osnaživanja Udruge “HERA” Križevci, za primjenu standarda kvalitete u pružanju socijalnih usluga maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti, te njenog umrežavanja s institucionalnim pružateljima socijalnih usluga radi osiguravanja kvalitetne podrške maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti na području Koprivničko-križevačke županije. Projektom se nastoje osnažiti ljudski i analitički kapaciteti Udruge “HERA” iz Križevaca prijenosom znanja i iskustava Udruge roditelja „Korak

po korak“ i Udruženja “DJECA PRVA” iz Zagreba putem provođenja edukacija za primjenu standarda kvalitete u pružanju socijalnih usluga te pilot primjenom modela socijalnih usluga za maloljetne i mlade mame “MAMA JE MAMA“ u Koprivničko-križevačkoj županiji uz osiguravanje mentorske podrške. Institucionalnom suradnjom s partnerskom organizacijom CZSS Križevci se želi doprinijeti prepoznatljivosti “HERE” kao pružatelja socijalnih usluga maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti i širenju mreže socijalnih usluga u zajednici.

3.2. Nositelj projekta i partneri

Udruga roditelja „Korak po korak“

Udruga roditelja „Korak po korak“ sa sjedištem u Zagrebu, osnovana je 1996. godine. Svojim djelovanjem i programima koje pruža korisnicima nastoji smanjiti ranjivost i socijalnu isključenost maloljetnih trudnica i roditelja, a već 10 godina kroz program “MAMA JE MAMA” osnažuje ih za aktivno i odgovorno preuzimanje roditeljske uloge te mobilizira resurse unutar lokalnih zajednica s ciljem poticanja razvoja mreže podrške maloljetnim i mladim trudnicama i roditeljima. U 2005. godini Udruga započinje provoditi projekt “MAMA JE MAMA” namijenjen pružanju psihosocijalne i druge potrebne pomoći maloljetnim trudnicama, majkama i njihovim obiteljima. 2011. g. Udruga je izradila Analizu stanja i prijedlog smjernica za postupanje u slučajevima maloljetnih trudnoća i roditeljstva, u suradnji i uz potporu UNICEF-a, što je prvi takav dokument u Republici Hrvatskoj i ve-

liki doprinos za sustavan i kvalitetni pristup ovoj osjetljivoj skupini mladih. Tijekom 2014. godine započela je provedba trogodišnjeg programa “MAMA JE MAMA” za razdoblje od 2014. do 2017. godine, odobrenog od strane Ministarstva socijalne politike i mladih, s ciljem razvoja i širenja mreže socijalnih usluga koje pružaju organizacije civilnog društva. Program se provodi u suradnji s Dječjim domom Zagreb i centrima za socijalnu skrb. Udruga je članica Koordinacije udruga za djecu. Od svog osnutka do danas udruga razvija lepezu programa i projekata usmjerenih na podršku djeci i roditeljima. Najveći projekt Udruge je CAP program prevencije zlostavljanja djece kojim je do sada obuhvaćeno: 79.159 djece, 52.538 njihovih roditelja i 17.622 djelatnika vrtića i osnovnih škola.

www.udugaroditeljapk.hr
www.maloljetni-roditelji.net

Udruženje “DJECA PRVA”

Udruženje “DJECA PRVA” je osnovano 1994. g. te je jedna je od prvih udruga u Hrvatskoj koja je, uz prikupljanje i raspodjelu humanitarne pomoći, osmišljavala i provodila programe i izvaninstitucionalne socijalne usluge u zajednicama za ranjive korisnike te sudjelovala u zaganjanju, kreiranju i praćenju provedbe niza relevantnih javnih politika u području zaštite djece i obitelji te razvoja civilnog društva. Udruga danas radi s djecom, mladima i obiteljima, naročito onima koji žive u rizičnim uvjetima. Osmišljava i provodi psi-

hosocijalne i edukativne programe/projekte koji se temelje na potrebama djece i mladih, a koji aktivno uključuju cijelu obitelj kao i djelatnike iz odgojno-obrazovnog sustava i sustava socijalne skrbi. Osim neposrednog rada s korisnicima Udruga inicira i provodi niz aktivnosti s ciljem mobilizacije državnih i lokalnih institucija te organizacija civilnog društva u osiguravanju što kvalitetnije zaštite djece, mladih i obitelji. Članica je Koordinacije udruga za djecu i Hrvatske mreže protiv siromaštva. www.djeca-prva.hr

Udruga “HERA” Križevci

Udruga “HERA” Križevci od 2002. godine provodi različite projekte i programe na prevenciji obiteljskog nasilja. Savjetovalište i SOS telefon za žene žrtve nasilja su programi kroz koje je kontinuirano osigurana pravna pomoć i psihosocijalna podrška ženama i djeci žrtvama obiteljskog nasilja. Udruga održava kreativne radionice potiče osnaživanje i zapošljavanje žena, organizira različite humanitarne aktivnosti s ciljem poboljšanja kvalitete života svojih korisnica/ka. Provode i

aktivnosti za mlade kroz Savjetovalište za mlade i održavanjem radionica u osnovnim i srednjim školama koje su usmjerene na zaštitu prava mladih, promoviranje nenasilne komunikacije među mladima, prevenciju nasilja nad mladima i među mladima te informiranje mladih o opasnostima trgovine ljudima. Usmjereni su na razvoj socijalnih usluga u lokalnoj zajednici i na umrežavanje s drugim dionicima u ostvarivanju tog cilja.

www.udruga-hera.info

Centar za socijalnu skrb Križevci

Centar za socijalnu skrb Križevci je ustanova socijalne skrbi, nadležna za provođenje javnih ovlasti i obavljanje stručnih poslova iz područja socijalne skrbi na području Grada

Križevci i četiri općine s pripadajućim naseljima. Stručni poslovi u Centru za socijalnu skrb Križevci organizirani su kroz tri stručne cjeline i to stručnu cjelinu za novčana davanja,

stručnu cjelinu za odrasle osobe i stručnu cjelinu za djecu, mlade i obitelj. Kao institucionalni pružatelj usluga sa stabilnim i adekvatnim kapacitetima i prethodnim iskustvom partnerstva na projektima s organizacijama civilnog društva

i tijelima lokalne samouprave usmjereni su na razvoj socijalnih usluga u zajednici, prilagođenih individualnim potrebama korisnika, uz njihovo aktivno sudjelovanje. www.czss-krizevci.hr

3.3. Provedba aktivnosti

Projekt započinje **pripremnim aktivnostima, sastancima projektnog tima**, prilikom čega je dogovoren hodogram aktivnosti kojeg će se prijavitelj i partneri pridržavati kako bi uspješno ostvarili sve planirane aktivnosti. Sastanci projektnog tima su se održavali u Križevcima ili u Zagrebu, ovisno o potrebi i događaju koji je uslijedio. Sveukupno je tijekom trajanja projekta održano 7 sastanaka projektnog tima.

Kick off konferencija "Zajedno za mame" je održana u drugom mjesecu provedbe projekta s ciljem prezentacije ciljeva i aktivnosti svim važnim dionicima kao povećanjem vidljivosti. Kick off konferencija je prvi korak u izgradnji novih usluga u lokalnoj zajednici prilikom čega se okupljaju svi važni dionici koji se pozivaju na suradnju i umrežavanje organizacije civilnog društva s institucionalnim pružateljima socijalnih usluga radi osiguravanja kvalitetne pomoći i podrške maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti.

U trećem mjesecu izvedbe projekta je provedena **hospitacija stručnjaka** iz Udruge "HERA" Križevci u savjetovalištu "MAMA JE MAMA" udruge roditelja „Korak po korak“ u Zagrebu čime započinje osnaživanje Udruge "HERA" za pružanje nove socijalne usluge u županiji. Dvije zaposlenice "HERE", Marina Švagelj Jažić i Ana Đuranec su sudjelovale u provođenju programa "MAMA JE MAMA" u prostorijama Udruge roditelja "Korak po korak", Dječjeg doma Zagreb i Kuće ljubavi Caritasa Zagrebačke nadbiskupije. Upućene su u sadržaj programa, u način rada savjetovališta, pripremu materijala za vođenje malih edukativnih grupa te su imale priliku "u živo" sudjelovati u interaktivnim grupnim savjetovanjima sa korisnicama programa "MAMA JE MAMA" te stručnim timovima institucija u kojima su majke smještene. Dodatno su dobile svu dokumentaciju vezanu na korisnike i aktivnosti, te edukativne materijale koje je Udruga roditelja razvila tijekom desetogodišnjeg provođenja tog programa. Upućene su u način vođenja protokola, u procedure komunikacije i prijenosa informacija te umrežavanja s drugim dionicima i upućivanje na dodatne usluge. Posebno je organizirano upoznavanje s regulativama koje štite i promiču prava maloljetnih i mladih majki: skrbništvo, nastavak školovanja, naknade

i potpore. Zaposlenice "HERE" su sve aspekte hospitiranja u evaluacijskom upitniku ocijenile kao odlične. Već je tijekom hospitiranja uočena potreba za prilagođavanjem modela u KKŽ jer se program u Zagrebu odvija u ustanovama socijalne skrbi gdje su mlade majke smještene i lakše je organizirati grupe podrške nego u KKŽ gdje su potencijalne korisnice dislocirane u ruralnim područjima te se počela razvijati ideja mobilnog tima.

Edukacija o primjeni modela i unaprijeđenju primjene standarda kvalitete u dva se modula odvija u četvrtom mjesecu provedbe projekta u CZSS Križevci. Tijekom edukacije na kojoj se procjenjuju potrebe organizacije, osnažuju se predstavnici partnerskih organizacija Udruge "HERA" i Udruge roditelja "Korak po korak", te educiraju o provedbi standarda kvalitete u pružanju soc. usluga i primjeni modela "MAMA JE MAMA" kao uspješnom modelu pružanja socijalne usluge. U prijenosu znanja sudjeluje partnerska organizacija Udruženje "DJECA PRVA". Sanja Orešković Vrbanec i Kristina Starčević Kaić tijekom edukacije o primjeni modela socijalne usluge i standardima kvalitete u pružanju socijalnih usluga, predstavljaju Zakon o volontiranju i pružaju podršku "HERI" u izradi baze volontera. Sudjeluje 10 osoba, iz Udruge "HERA" Križevci, URKPK i CZSS Križevci. Prezentirano je svih 17 standarda iz Pravilnika o standardima kvalitete socijalnih usluga a posebno su razrađena tri standarda: 2 Dostupnost usluga, 3 Povezivanje i suradnja i 14 Rad volontera, studenata na praksi i pripravnika za koje su sudionici izradili samoprocjenu usklađenosti u svojoj organizaciji. Naknadno su zaposlenice Udruge "HERA" Križevci, uz mentorsku podršku Sanje Orešković Vrbanec izradile **Plan poboljšanja primjene standarda 3. Povezivanje i suradnja**. Uvođenje standarda kvalitete u pružanje socijalnih usluga je za "HERU" i URKPK novi izazov, a obje udruge kao i predstavnici CZSS vide prednosti i koristi od standardizacije svoga rada i unaprjeđenja kvalitete te su odlučni u namjeri da nastave sa primjenom standarda kvalitete a ovu edukaciju ističu kao ključan dio projekta i evaluiraju sve aspekte treninga sa prosječnom ocjenom 4,85.

Projektom su predviđena tri **mentorska sastanka** kojima se prorađuju iskustva iz prakse i primjene standarda kvalitete te primjene modela pružanja soc. usluge. Prvi je mentorski sa-

Itekako su potrebne ovakve usluge. Mladim majkama je teže završiti školu i/ili studij koji su započele, imaju problema s pronalaskom posla, ponekad nemaju kome ostaviti dijete na čuvanje, smanjuju ili gube doticaj sa svojom generacijom kolega iz razreda i/ili studija; a to su sve stvari koje ih dovode u položaj socijalne isključenosti. Nema mjesta koje bi se tom problematikom bavilo. Centri za socijalnu skrb pokrivaju to područje, ali zbog svih ostalih poslova koje također pokrivaju, ne mogu se ovom problemu posvetiti detaljno. Djevojke koje su napustile školu ili studij više nisu pod nadležnošću tih institucija. Dakle, nema usluge psihosocijalne podrške maloljetnim i mladim majkama na području naše županije. Za razliku od Zagreba, naše maloljetne i mlade majke su same sa svojim problemima.”

Projekt je itekako koristan i potreban. Za razliku od većih sredina poput Zagreba, u kojem djeluju brojne udruge, centri i domovi gdje trudnice i mlade majke mogu dobiti podršku, savjet i pomoć, u manjim sredinama toga nema. Stoga je ovakvo Savjetovalište nužno našoj županiji kako bi svaka maloljetna i/ili mlada trudnica koja se s trudnoćom nosi bez podrške partnera i/ili roditelja mogla imati mjesto gdje će iznijeti svoje strahove, dvojbe i premissljanja, dobiti podršku, odgovore na pitanja i pomoć bez osuđivanja i moraliziranja. Osim u trudnoći, isto je potrebno i kasnije, nakon rođenja djeteta. Tek tada se javljaju brojna pitanja i nesigurnosti. Savjetovalište je mjesto gdje se mogu naučiti korisne vještine, saznati nove stvari, dobiti podrška i razumijevanje za neke odluke, a što sve u konačnici pridonosi tome kako biti bolji roditelj i kako odgojiti sretnije dijete.”

Projekt bi se trebao nastaviti i dalje i proširiti otvaranjem Savjetovališta i u Koprivnici i u Đurđevcu, te bi se u njega trebalo uključiti više ljudi – povezati ga sa školama, visokim učilištima na području županije, Domovima zdravlja i bolnicom, uz naravno, suradnju Centara za socijalnu skrb.”

stanak planiran u četvrtom mjesecu provedbe projekta, početkom primjene pilot modela, drugi u sedmom mjesecu provedbe i treći u desetom kao zadnjem mjesecu izvedbe primjene pilot modela. Tijekom provedbe projekta pokazala se potreba za pomicanjem termina mentorskih sastanaka radi odgode provođenja pilot primjene modela socijalnih usluga, te uvođenjem još dva dodatna mentorska sastanka. Mentorska podrška Sanje Orešković Vrbanc je bila visoko vrednovana i tijekom izrade *Protokola za postupanjem između Udruge "HERA" i CZSS Križevci u pružanju socijalnih usluga maloljetnim trudnicama, maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti*.

Prvi **okrugli stol "Suradnja i umrežavanje"** koji je bio usmjeren na poticanje suradnje i umrežavanje, održan je u četvrtom mjesecu provedbe, nije bio dovoljno dobro iskorišten za mobilizaciju lokalne zajednice te izostaje sudjelovanje ključnih dionika, unatoč prethodno dobrom odazivu na uvodnu konferenciju u veljači i unatoč prisutnosti informacija o projektu u lokalnim medijima. **Projektne brošure, letci i plakati** su distribuirani u javnim prostorima zdravstvenih i obrazovnih institucija i ustanova socijalne skrbi, čime je osigurana vidljivost projekta no očito je trebalo uložiti dodatne aktivnosti u podsjećanje na upućene pozive na javna događanja i slanje informacija o tijeku provedbe na više elektroničkih adresa ključnih dionika.

Edukaciju volontera Marina Švagelj Jažić i Ana Đuranec nakon hospitacije u Zagrebu, održavaju volonterkama "HERE" i na taj način prenose stečena znanja o regulativama koja štite prava maloljetnih i mladih majki u petom i devetom mjesecu provedbe projekta. Uloga volontera u ovom projektu je bila nešto manje značajna nego što je predviđeno. Prema modelu rada Udruge roditelja "Korak po korak" uz suradnju sa studentima-volonterima sa Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu i Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu nije bilo moguće organizirati takav način rada, jer u Koprivničko-križevačkoj županiji nedostaju takvi resursi. Na pozivni oglas volonterima za sudjelovanjem na projektu, koji je bio objavljen u lokalnim medijima, na radiju i na mrežnim stranicama udruga, javila se svega jedna nova volonterka, koja radi u srednjoj školi koju pohađaju dvije korisnice projekta, što je vjerojatno doprinijelo njenoj motivaciji. Srećom, "HERA" ima stabilnu mrežu volonterki koje sudjeluju u radu Savjetovališta za žene žrtve nasilja te su one uključene u dodatnu edukaciju za rad s maloljetnim i mladim majkama. Njihov se doprinos sastojao od podrške u organiziranju i provođenju projektnih aktivnosti no nisu imale aktivnu ulogu u direktnom radu s korisnicama. Zaključeno je da je potrebno više vremena za

pripremu uključivanja volontera u grupna savjetovanja. Za sada, volonterke su aktivne za govornice skupine maloljetnih i mladih majki te sudjeluju u senzibiliziranju lokalne zajednice za probleme s kojima se mlade majke suočavaju i s njihovom potrebom za društvenom podrškom u osnaživanju za uspješno roditeljstvo uz nastavak školovanja. Tijekom projekta Udruga "HERA" je dobila mentorsku podršku od Udruženja "DJECA PRVA" za izradu i **praćenje baze volontera, primjenu standarda kvalitete u radu s volonterima; volonterke "HERE" imaju ugovore o volontiranju, definiran opis poslova i obvezu izvještavanja o svom radu**, što je neophodno za uspješno upravljanje volonterskim radom i izvještavanje prema javnim institucijama nadležnim za praćenje doprinosa volonterskog rada.

Prostor Savjetovališta za maloljetne i mlade majke je otvoren u CZSS Križevci 27.svibnja, što će omogućiti maloljetnim roditeljima Koprivničko-križevačke županije da saznaju više o načinima poboljšanja partnerskih odnosa, usavršavanja roditeljskih kompetencija i podizanja razine samopouzdanja, ali i da dobiju informacije o ostvarivanju prava iz socijalne skrbi. Ovo će savjetovalište biti i mjesto za druženje s vršnjacima koji su se našli u sličnoj životnoj situaciji, stvaranje prijateljstava, razmjenu znanja i iskustava te usvajanje novih vještina.

U šestom mjesecu provedbe su održana i dva **follow up sastanka** u CZSS Đurđevac i CZSS Koprivnica radi dogovora o organiziranju grupa podrške za korisnice s njihovog područja. Odlučeno je da će se radionice održavati u tri grada a ne kako je planirano, samo u Križevcima, jer je bilo potrebno doći bliže korisnicama, koje ne mogu pokrivati troškove putovanja. Uskoro je uslijedilo i provođenje **pilot primjene modela socijalnih usluga** održavanjem grupnih edukacijsko-informativnih radionica i individualnih savjetovanja kojima posvećujemo poseban odlomak ove publikacije.

Drugi **okrugli stol "Predstavljanje protokola o suradnji"** na kojem je donesen *"Protokol o postupanju u pružanju socijalnih usluga maloljetnim trudnicama, maloljetnim i mladim majkama"* čime je ostvaren jedan od primarnih ciljeva projekta, a to je osnažiti lokalnu udrugu civilnog društva u pružanju pomoći maloljetnim trudnicama te maloljetnim i mladim roditeljima pri nastavku školovanja i zapošljavanju, te pomoć u brizi i skrbi za dijete. Udruga "HERA" ovime je prepoznata kao pružatelj nove socijalne usluge u zajednici te su svojim novostečenim znanjima i vještinama od pomoći institucionalnim pružateljima socijalnih usluga, čime se rasterećuje njihov rad, a korisnicama širi mreža podrške.

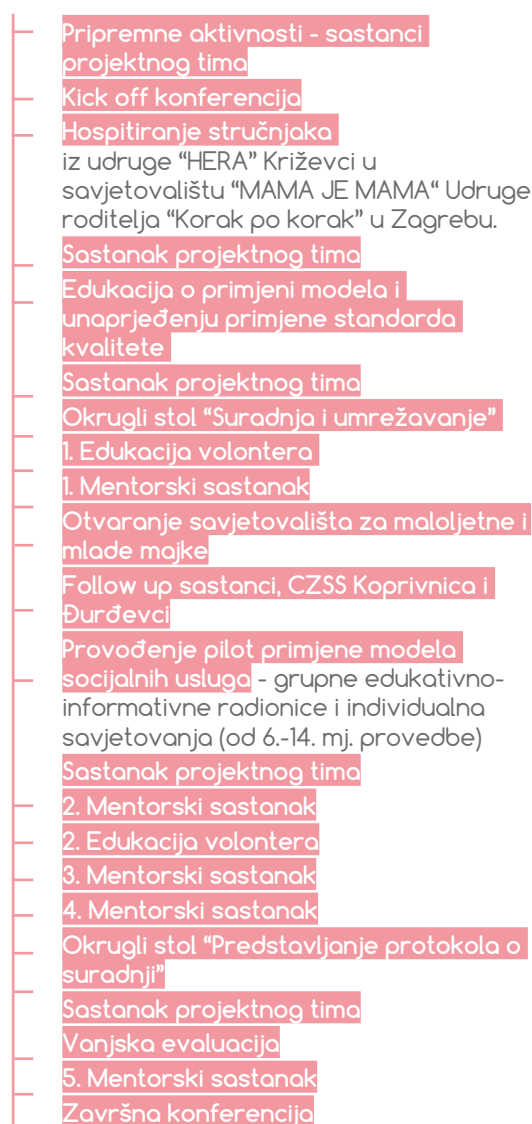

Na okruglom stolu sudjelovali su predstavnici partnerskih organizacija, Centara za socijalnu skrb iz Koprivnice i Đurđevca, predstavnici Koprivničko-križevačke županije i Grada Križevaca, patronaže Koprivničko-križevačke županije, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i Srednje gospodarske škole Križevci. Prilikom donošenja Protokola dogovoreno je da se nakon šest mjeseci provede revizija kako bi se zaista osiguralo da primjena protokola olakša i ubrza uobičajene radne procese i zadatke u postupanju stručnjaka Centra za socijalnu skrb. Istaknuta je korist usluga grupnog savjetovanja i sadržaja usmjerenih na osnaživanje roditeljskih kompetencija, osobito kod majki kojima je izrečena mjera nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi. Predstavnici Koprivničko-križevačke županije izrazili su spremnost na daljnju financijsku podršku projektima Udruge "HERA", čime će se doprinijeti financijskoj održivosti i razvoju usluga podrške maloljetnim trudnicama i mladim roditeljima te jačanju standardizirane suradnje između Udruge "HERA" i Centra za socijalnu skrb Križevci.

Vanjska evaluacija koju je provela sociologinja Lidija Japec iz savjetodavne tvrtke Latra je provedena tijekom 12. i 13. mjeseca provedbe s ciljem pružanja uvida u učinkovitost i održivost projekta u odnosu na specifične ciljeve, korisnost i primjerenost projektnih aktivnosti. Na temelju rezultata nezavisnog vanjskog vrednovanja i stečenog iskustva provoditelja projekta u pilot primjeni modela pružanja socijalnih usluga, izrađene su Preporuke koje će biti primjenjive kako na sam model tako i na slične aktivnosti u budućnosti.

Završna konferencija u četrnaestom mjesecu provedbe projekta zaokružuje cjelokupan rad i njome želimo pokazati kako je OCD prepoznat od strane ključnih dionika kao partner u pružanju socijalnih usluga maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti. Predviđeno je sudjelovanje partnerskih organizacija, predstavnika CZSS Đurđevac i Koprivnica, te predstavnika lokalnih vlasti i svih važnih dionika.

Slika 2. Hodogram aktivnosti projekta "Zajedno za mame"

4. Provođenje pilot primjene modela pružanja socijalnih usluga

Model socijalne usluge savjetovališta "MAMA JE MAMA" uključuje grupne edukacijsko-informativne radionice i individualno savjetovanje, a namijenjen je maloljetnim trudnicama i majkama, mladim majkama i članovima njihovih obitelji s ciljem informiranja, unaprjeđenja roditeljskih kompetencija, znanja i vještina važnih za osamostaljiva-

nje te osnaživanje obitelji za pružanje podrške. Mentorsku podršku za primjenu modela, Udruga "HERA" je kontinuirano dobivala od Bojana Krsnika, voditelja projekta i ujedno voditelja edukativnih aktivnosti u Udruzi roditelja "Korak po korak". Identifikaciju maloljetnih i mladih majki za korištenje usluge savjetovanja provodili su centri za

socijalnu skrb jer se radilo većinom o njihovim korisnicama. U slučaju maloljetničkih trudnoća, obavezan je postupak stjecanja poslovne sposobnosti kako bi se ostvarilo pravo roditeljske skrbi za mlade roditelje u dobi između 16 i 18 godina, dok je za one mlađe od 16 godina potrebno određivanje skrbnika, a ti su postupci u nadležnosti Centara. Dodatno, neke korisnice žive u kućanstvima bez zaposlenih osoba, u kojima su članovi obitelji korisnici socijalnih naknada, a u nekim slučajevima su i u drugim postupcima nadležnih CZSS-a, poput nadzora nad roditeljskom skrbi.

Centri su imali dodatnu ulogu u motiviranju korisnica za sudjelovanjem. Radionice su predstavljene kao dobrovoljna aktivnost i sve su korisnice pozvane da dođu na prvu radionicu kako bi procijenile je li im sadržaj zanimljiv i koristan. Prva je radionica bila najposjećenija (12 korisnika, uz mlade majke sudjelovao je i jedan tata). Prema uvidima stručnih suradnica iz "HERE", najveći je izazov u organiziranju grupnih savjetovanja bio u troškovima putovanja i u organiziranju čuvanja djece. Iako su centri za socijalnu skrb u Đurđevcu i Koprivnici bili otvoreni za suradnju i osigurali svoj prostor za grupna savjetovanja, ograničenje rada Centara do tri sata popodne nije omogućavalo popodneve susrete poput onih u Križevcima, u prostorijama Udruge "HERA" ili Savjetovalištu za maloljetne i mlade majke otvorenog u prostorijama CZSS Križevci. Na radionice su korisnice pozivane i s djecom jer su prostori ugodni, primjereni boravku djece, a volonterke "HERE" na raspolaganju za igru s djecom dok mame sudjeluju na savjetodavnim radionicama. Ostalo je otvoreno pitanje, da li su centri za socijalnu skrb možda stigmatizirajući kao mjesto održavanja radionica podrške mladim majkama te bi li se savjetovanja trebala izdvojiti isključivo u prostore udruge, no sadašnje rješenje se pokazalo dobrim u postojećoj situaciji, jer su prostorije sva tri županijska centra ugodne za pružanje savjetodavnih usluga i primjerene majkama s djecom dok udruge većinom rade u lošijim prostornim uvjetima. Dodatno, centri za socijalnu skrb se nalaze u središtima gradova, lakše su prometno dostupni i u blizini sadržaja koje mlade mame iz prigradskih naselja ionako posjećuju, poput Doma zdravlja, HZZ-a, škole, knjižnice i drugih potrebnih institucija. Iako se radi o ugodnim prostorima Centara za socijalnu skrb, iskustvo sa dviju radionica u Križevcima, koje su održane u prostorijama Udruge "HERA" govore u prilog prednostima neformalnog prostora udruge u ostvarivanju opuštenije atmosfere i bolje interakcije unutar grupe i sa voditeljicama.

Povjerenje se stječe vremenom i "HERA" treba postati prepoznatljivija po uslugama za populaciju mladih mama kao što je već dobro poznata kao zagovornik zaštite prava žena žrtava na-

silja i promicatelj nenasilne komunikacije među mladima. Sa svoje strane, djelatnice i volonterke "HERE" mogu usmjeriti svoje aktivnosti na procjene potreba za različitim vrstama podrške kod mladih majki i na umrežavanje sa ostalim dionicima u županiji koji nisu bili obuhvaćeni projektom a važni su za razvoj ovih usluga.

Ukupno je održano 17 radionica, u 3 grada. Radionice u Križevcima su bile najbolje posjećene i održavane su u redovitoj dinamici svaka dva tjedna, te se radi zainteresiranosti korisnica održavaju još dvije dodatne radionice. Koprivnica je bila specifična po tome što su dva puta sudjelovali i očevi djece zajedno sa jednom mladom mamom i jedinom maloljetnom trudnicom. No ujedno je u tom gradu bio najveći izazov motivirati korisnice i održati istu skupinu korisnica/ka tijekom svih pet različitih radionica. Iz tog razloga su djelatnice "HERE" organizirale rad s produljenim trajanjem tijekom tri dana kako bi mogle obuhvatiti svih pet planiranih tema radionica.

Samo je jedna korisnica iz Koprivnice sudjelovala na svih pet radionica u tri različita termina. U Đurđevcu je održano pet grupnih savjetovanja prema planu, a skupina od 3 korisnice je redovito i proaktivno sudjelovala. Najbolji su rezultati u očuvanju kontinuiteta skupine korisnica postignuti u Križevcima, što je i očekivano s obzirom da projektni partneri CZSS Križevci i Udruga "HERA" imaju sjedište u tom gradu te se nalaze najbliže potencijalnim korisnicama. Ukupno je 18 osoba koristilo usluge grupnog savjetovanja (16 mladih mama i dva oca u pratnji) a dodatno je 10 od njih 18 koristilo i individualno savjetovanje te su do kraja dvanaestog mjeseca projekta provedene 23 pojedinačne usluge savjetovanja (od toga 15 u Križevcima, šest u Đurđevcu a dvije u Koprivnici). Od ukupnog broja korisnica, šest je maloljetno, jedna ima 18 godina, pet ih je u dobi od 20 do 24 godine te četiri u dobi od 25 do 28 godina no četiri od sadašnjih punoljetnih osoba su postale majke prije svoje punoljetnosti.

Korisnice savjetovanja, uz to što imaju zajedničko iskustvo majčinstva u ranoj dobi i s tim povezanu

Tabela 2. Korisnice/i usluge savjetovanja prema dobnim skupinama

Dobna skupina	Broj korisnica/ka
16-18	6
18-19	1
20-24	6*
25-28	5*
Ukupno	18*

* U skupini 20-24 i 25-28 nalazi se po jedan otac djeteta a mladih mama je ukupno 16

“ Puno mi je pomogla psihologinja iz Centra i cure iz “HERE” kad mi je trebala pomoć u vezi s problematičnom vezom i ostvarivanjem prava – ništa o tome nisam znala”, “trebat će mi pomoć dugoročno i savjeti oko nastavka školovanja i čuvanja djeteta, sufinanciranja troškova vrtića...”
“...dobila sam motivaciju i hrabrost da nastavim školovanje, tu ljubav obitelji nije dovoljna, trebaju ti savjeti nekog iskusnog, oko tvoje situacije...”, “voljela sam ići na radionice zajedno s drugim mamama koje dijele ista iskustva...”, “... grupna savjetovanja su potrebna zbog razmjene iskustava, preporučila bi ih jer se otvore i podijele s curama koje ih razumiju...”

“ Ovakve su usluge izrazito deficitarne u našoj županiji, mogu reći barem na području nadležnosti Centra za socijalnu skrb Đurđevac, jer je velik broj romskih obitelji, gdje se izvanbračne veze tradicionalno zasnivaju vrlo rano. Osim toga, smatram da su mlade majke bez obzira jesu li u izvanbračnoj, bračnoj vezi ili same skrbe o djeci izuzetno ranjiva i potrebna skupina, kako zbog vlastite pozicije ovisnosti o drugim osobama, tako i zbog uglavnom malog iskustva i nespremnosti za skrb o djeci...”

potrebu za podrškom i savjetovanjem, možemo podijeliti na dvije dosta različite skupine mladih djevojaka prema uvjetima u kojim žive.

Prva skupina su mlade mame koje su privremeno prekinule školovanje zbog trudnoće ali su se nastavile školovati i žive u kućanstvima gdje su članovi obitelji zaposleni i/ili primaju mirovinu te im pružaju financijsku i emocionalnu podršku. Uz roditeljsku skrb za dijete, one uspijevaju nastaviti život sličan svojim vršnjakinjama koje idu u školu, druže se s prijateljima, planiraju budućnost.

Druga skupina korisnica živi u uvjetima siromaštva i materijalne oskudice, a većinom se radi o višečlanim i više generacijskim kućanstvima bez zaposlenih osoba, koji žive u neadekvatnim stambenim uvjetima, sa desetak djece, a jedini dohodak su im naknade iz sustava socijalne skrbi, koje su nedovoljne za osiguravanje dostojnih životnih uvjeta. Radi se većinom, iako ne isključivo, o mladim majkama pripadnicama

romske nacionalne manjine koje nisu prekinule školovanje zbog trudnoće već znatno ranije, tijekom pohađanja osnovne škole. Za ovu skupinu korisnica, uz psihosocijalno i pravno savjetovanje, podršku treba usmjeriti na osiguranje boljih uvjeta života njihovih obitelji, a pogotovo djece kroz uključivanje u predškolske programe i sufinanciranje troškova obrazovanja, dok majke trebaju podršku za stjecanje kvalifikacija koje bi im osigurale veću zapošljivost a time i ekonomsku neovisnost.

To je dugoročni cilj koji nisu u mogućnosti ostvariti udruge pružatelji usluga, ali mogu usmjeriti svoje zagovaračke aktivnosti u tom pravcu, uz jačanje suradnje sa tijelima javne uprave i sustavom obrazovanja i zapošljavanja kako bi zajednički oblikovali sveobuhvatne programe podrške kojima bi doprinijeli razbijanju zatvorenog kruga siromaštva i besperspektivnosti koji se generacijski prenosi u takvim rizičnim obiteljima.

5. Postignuti rezultati

Postignuti rezultati projekta su procjenjivani prema njihovom doprinosu u ostvarivanju općeg cilja umrežavanja i osnaživanja organizacija civilnog društva za pružanje socijalnih usluga maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti kroz ostvarivanje dva specifična cilja:

1. Jačanje kapaciteta jedne udruge za primjenu standarda kvalitete u pružanju socijalnih usluga maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti na području Koprivničko-križevačke županije i
2. Umrežavanje jedne organizacije civilnog društva s barem jednim institucionalnim pružateljem socijalnih usluga radi osiguravanja kvalitetne pomoći i podrške maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti na području Koprivničko-križevačke županije.

Ostvarenje trećeg specifičnog cilja nije bio predmet procjene jer se odnosi na samu provedbu vanjske evaluacije projekta i korisnosti primjene pilot modela u pružanju socijalnih usluga.

Budući da ovaj projekt počiva na prijenosu znanja i vještina među partnerskim organizacijama i jačanju kapaciteta i umrežavanju pružatelja socijalnih usluga iz civilnog i državnog sektora sa svrhom povećanja dostupnosti i kvalitete socijalnih usluga ranjivoj skupini maloljetnih i mladih majki, u središtu pozornosti ostvarenih ciljeva je jačanje kapaciteta Udruge "HERA".

Udruga roditelja "Korak po korak" je omogućila prijenos svog modela pružanja socijalnih usluga za maloljetne i mlade majke "MAMA JE MAMA"

kroz uključivanje dviju predstavnica Here u hospitiranje u provođenju tog modela u Zagrebu i mentorsku podršku tijekom pilot primjene istog modela u Koprivničko-križevačkoj županiji. Udruženje "DJECA PRVA" je osiguralo edukaciju za primjenu standarda kvalitete u pružanju socijalnih usluga i za izradu baze volontera, uz također strukturiranu mentorsku podršku putem mentorskih sastanaka i interaktivne podrške tijekom trajanja cijelog projekta. Uloga CZSS Križevci kao jedinog projektnog partnera s javnim ovlastima se sastojala od identifikacije potencijalnih korisnica usluga savjetovanja, osiguranju prostora za provođenje usluge i zajedničkoj izradi Protokola za postupanje između Udruge "HERA" i CZSS Križevci u pružanju socijalnih usluga maloljetnim trudnicama, maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti. Svi su projektni partneri sudjelovali u aktivnostima namijenjenim jačanju suradnje i umrežavanja, informiranju ključnih dionika o problemima vezanim uz maloljetničke trudnoće i prekidanje obrazovanja te su time doprinijeli podizanju javne svijesti o potrebi za novim socijalnim uslugama u Koprivničko-križevačkoj županiji i o potencijalima "HERE" u osiguravanju takvih usluga. U Tabeli 3 je prikazan pregled ostvarenih rezultata projekta u odnosu na očekivane rezultate i mjerljive pokazatelje definirane u projektnom prijedlogu i Ugovoru o dodjeli bespovratnih sredstava za projekte financirane iz Europskog socijalnog fonda, između nositelja projekta Udruge roditelja "Korak po korak" i Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Tabela 3. Pregled ostvarenih rezultata projekta u odnosu na očekivane

Očekivani rezultati	Mjerljivi pokazatelji	Ostvareni rezultati
1.1. Zaposlenicima udruge civilnog društva povećano znanje i vještine u primjeni modela pružanja socijalne usluge te vođenju udruge	2 predstavnika partnerske OCD zaposlena na projektu 2 predstavnika partnerske OCD upućena u rad mentorske udruge do 4. mjeseca provedbe projekta	2 predstavnice Here zaposlene, 2 predstavnice Here sudjelovale u hospitiranju u KPK u trajanju od 5 dana u 3. mjesecu provedbe – prosječna ocjena u evaluacijskim upitnicima nakon hospitiranja – 5
1.2. Članovima partnerske OCD povećano znanje i vještine u primjeni modela i standarda kvalitete u pružanju socijalnih usluga	Predstavnici OCD procjenjuju svoja znanja o regulativama koje štite i promiču prava maloljetnih i mladih majki ocjenama 1-5, najmanje s ocjenom 4	2 predstavnice Here u evaluacijskom upitniku nakon edukacije tijekom hospitiranja u KPK procjenjuju svoja znanja o regulativama koje štite i promiču prava maloljetnih i mladih majki ocjenom 5 5 volonterki Here u evaluacijskom upitniku procjenjuju svoja znanja o regulativama koje štite i promiču prava maloljetnih i mladih majki ocjenom 4,8 nakon edukacije provedene u Heri s ciljem prijenosa znanja i iskustava stečenih tijekom hospitiranja u KPK
1.3. Predstavnici partnerske OCD osposobljeni za vođenje baze podataka i provedbu standarda kvalitete	Jedna izrađena baza podataka o volonterima kao podrška korisnicima; 1 plan unaprjeđenja primjene standarda kvalitete do petog mjeseca provedbe projekta	1 baza podataka o volonterima izrađena u Heri na temelju edukacije o primjeni standarda kvalitete i o načinu izrade baze volontera; volonteri Here imaju potpisane ugovore o volontiranju i pisani opis poslova 1 plan unaprjeđenja primjene standarda kvalitete «Povezivanje i suradnja» izrađen u Heri do 5. mjeseca provedbe projekta; samo-procjena primjene napravljena za tri standarda temeljem edukacije provedene od Djece prve u 4. mjesecu provedbe
2.1. Ključni dionici informirani o novim socijalnim uslugama partnerske OCD	Kroz održan 1 okrugli stol podignuta javna svijest o potencijalu OCD-a kao partnera u pružanju socijalnih usluga	1 okrugli stol održan u 4. mjesecu provedbe u Križevcima sa temom Suradnja i umrežavanje, 29 sudionika no nedostaju ključni dionici iz lokalne i regionalne zajednice (pružatelji usluga i predstavnici županije i gradova) Uvodna konferencija u 2. mjesecu provedbe osigurala bolju zastupljenost ključnih dionika nego okrugli stol, ukupno 41 sudionik, sva tri CZSS, nema predstavnika Grada i Županije
2.2. Povećan broj socijalnih usluga i pružena psiho-socijalna podrška maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti	Do kraja drugog polugodišta primjene projekta u širenje socijalnih usluga maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti na području KKŽ uključena partnerska OCD; do kraja izvođenja pilot primjene modela u psihosocijalni tretman uključeno 10 krajnjih korisnica	“HERA” započinje s primjenom modela socijalne usluge maloljetnim i mladim majkama otvorenjem novoopremljenih prostorija Savjetovaništa u CZSS Križevci 27. svibnja u 5. mjesecu provedbe projekta, individualnim savjetovanjem u 6. mjesecu provedbe, a od 8. do 14. mjeseca provedene su grupne savjetodavne radionice u 3 grada Ukupno u grupnim radionicama obuhvaćeno 18 korisnica/ka (16 majki i 2 oca) 7 tema, 15 dana održavanja. Ukupno individualnog savjetovanja od 6. do 14. mjeseca provedbe: 10 korisnica, 23 pružene usluge
2.3. OCD priznat kao partner u pružanju socijalnih usluga maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti	Razvijen protokol o postupanju i strategija djelovanja; Ključni dionici u lokalnoj zajednici informirani i osnaženi u partnerskom djelovanju sa OCD u pružanju socijalnih usluga maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti	U 10. mjesecu provedbe, potpisan Protokol o postupanju između udruge “HERA” i CZSS Križevci u pružanju socijalnih usluga maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti 1 okrugli stol održan u 10. mjesecu provedbe s ciljem predstavljanja Protokola, dobra zastupljenost ključnih dionika, ukupno 22 sudionika, 2 predstavnika Grada Križevci i 2 KKŽ, predstavnici tri CZSS

6. Relevantnost ciljeva u odnosu na nacionalni i županijski kontekst razvoja socijalnih usluga

Projekt je planiran na temelju relevantnih nacionalnih, regionalnih, lokalnih i međunarodnih razvojnih strategija i pretpostavlja svoj doprinos u provođenju mjera iz slijedećih dokumenata: Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016.; Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012. do 2016. godine; Strategija razvoja Grada Križevaca 2013.-2018.; Strategija razvoja ljudskih potencijala Koprivničko-križevačke županije 2011. - 2013.; Županijska razvojna strategija Koprivničko-križevačke županije za razdoblje 2011.-2013.; Europa 2020 - Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast iz 2010.

Možemo dodati da su za projekt još relevantne i Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2014.-2020 i Nacionalni program za uključivanje Roma 2013.-2020 kao i županijski Plan razvoja socijalnih usluga u KKŽ 2011.-2014, čija valjanost je produljena na 2016. godinu.

Projekt je nastojao doprinijeti sljedećim nacionalnim mjerama: smanjivanje rizika od siromaštva i socijalne isključenosti, širenje mreže usluga socijalne skrbi i smanjivanje regionalnih razlika u dostupnosti usluga, sustavnije poticanje i pružanje potpore djelovanju organizacija civilnog društva u sustavu socijalne skrbi (Strategija razvoja sustava socijalne skrbi 2011.-2016) jačanje kapaciteta OCD-a za pružanje socijalnih usluga, uspostava ravnoteže institucionalnih i izvaninstitucionalnih oblika skrbi razvojem usluga koje potiču zapošljavanje marginaliziranih skupina, razvoj socijalnog planiranja na lokalnim razinama, razvoj standarda kvalitete socijalnih usluga te isticanje potrebe za integracijom socijalnih usluga (Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2012.-2016).

U Strategiji razvoja Grada Križevaca 2013.-2018. projekt se naslanjao na strateški cilj 2., jačanje ljudskih resursa i podizanje životnog standarda, u razvoju socijalnih usluga i razvoju civilnog društva, mjere 2.6.1 jačanje kapaciteta civilnog društva za sudjelovanje u razvoju županije i 2.6.2 promoviranje i osnaživanje volonterskog rada i na cilj povećanja broja programa koje provode udruge građana u području Podizanja kvalitete života građana.

Socijalni problemi čijem rješavanju projekt na-

stoji doprinijeti su povezani sa pojavom maloljetničkih trudnoća koju često prate narušeni obiteljski odnosi, prekid školovanja, napuštanje od partnera, nesnalaženja u novoj životnoj ulozi majke i drugi rizici od socijalne isključenosti. Uzevši u obzir nepovoljnu obrazovnu strukturu ove županije u odnosu na nacionalni prosjek i nepovoljne pokazatelje opće zaposlenosti u Hrvatskoj, a posebice mladih, žena, osoba s niskom razinom obrazovanja i Roma, rizik od socijalne isključenosti za mlade majke koje prekidaju školovanje i/ili pripadaju romskoj nacionalnoj manjini se multiplicira.

Projekt „Zajedno za mame“ se naslanja i na međunarodni strateški dokument, Europa 2020 - Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast iz 2010. te svojim ciljevima i svrhom doprinosi rješavanju nekih od ciljeva te strategije i to povećanju udjela žena na tržištu rada, smanjivanju broja prekida školovanja i povećanju udjela visokoobrazovanih osoba u radnom stanovništvu, promicanju zajedničke kolektivne i individualne odgovornosti u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti i oblikovanju posebnih mjera za društvene skupine u nepovoljnom položaju.

U samom projektu vidimo potencijal za uključivanje u procese županijskog planiranja socijalnih usluga i izgradnju mreže pružatelja usluga u zajednici, tim više što je jedan od rezultata projekta institucionaliziranje suradnje između Udruge „HERA“ i CZSS Križevci. Prema odredbama Zakona o socijalnoj skrbi (NN157/13), jedinice područne samouprave osnivaju Savjet za socijalnu skrb radi planiranja i razvoja mreže socijalnih usluga i ostvarivanja prava, obveza i ciljeva socijalne skrbi na svom području. Savjet čine predstavnici Županije, jedinica lokalne samouprave, centara za socijalnu skrb, vjerskih zajednica, ustanova iz područja obrazovanja, zdravstva, zapošljavanja, strukovnih komora i udruga u djelatnosti socijalne skrbi, udruga za promicanje prava korisnika socijalne skrbi, poslodavaca i sindikata u djelatnosti socijalne skrbi. Koprivničko-križevačka županija je usvojila svoj prvi Plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje 2011.-2014. u ožujku 2011, kao peta županija u nizu, a prije nego što je izrada Socijalnih planova postala zakonska obveza jedinica regionalne sa-

mouprave. U tom su Planu navedena tri prioriteta: proširenje kapaciteta domova za stare, program integracije Roma i pronalaženje i osnivanje skloništa za žrtve obiteljskog nasilja. Udruga "HERA" je trenutno jedina udruga na području Koprivničko-križevačke županije koja pruža podršku žrtvama obiteljskog nasilja, a kroz projekt „Zajedno za mame“ je doprinijela i integraciji mladih majki pripadnica romske nacionalne manjine (šest Romkinja u skupini od 16 korisnica projekta). Budući da je najavljen proces izrade novog Socijalnog plana KKŽ za razdoblje 2017-2021, Udru-

ga "HERA" se planira snažnije povezati s drugim pružateljima socijalnih usluga i aktivno uključiti u proces, tim više što je njihov institucionalni partner CZSS Križevci jedan od nositelja socijalnog planiranja.

Strategija provođenja projekta „Zajedno za mame“ kroz osnaživanje kapaciteta jedne udruge za pružanje nove socijalne usluge i kroz povezivanje sa institucionalnim pružateljima usluga značajno doprinosi razvoju deficitarnih socijalnih usluga u zajednici i jačanju suradnje među pružateljima usluga.

7. Umrežavanje sa institucionalnim pružateljima usluga

CZSS Križevci su partner na ovom i na osam drugih odobrenih projekata iz čega je vidljivo da su otvoreni za suradnju sa organizacijama civilnog društva i drugim lokalnim dionicima, kao i druga dva centra u županiji koja su također zainteresirana za umrežavanje pružatelja usluga i povećanje učinkovitosti socijalnih usluga u povećanju kvalitete života njihovih građana.

Socijalne radnice s područja Đurđevca su senzibilizirane na velike izazove u integraciji Roma, koji se u posljednjih desetak godina intenzivnije doseljavaju s područja Međimurske županije, stoga su posebno cijenile doprinos projekta u savjetovanju mladih romskih majki koje su višestruko diskriminirane. Svjesne su da im je potrebna podrška u provođenju mjera stručne pomoći i podrške te intenzivnog nadzora nad roditeljskom skrbi i vide u "HERI" partnera koji tu podršku može pružiti. Stručni kapaciteti centara za socijalnu skrb su nedovoljno popunjeni s obzirom na broj slučajeva koji su u njihovoj nadležnosti i to stvara frustracije zbog nemogućnosti da se adekvatno i pravovremeno osiguraju usluga svim korisnicima u potrebi. Iz tih razloga kao i u cilju ostvarenja jednog od strateških prioriteta nadležnog Ministarstva socijalne politike i mladih - unaprjeđenja suradnje s organizacijama civilnog društva koje djeluju u području socijalne skrbi, institucionalni pružatelji socijalnih usluga su sve više otvoreni za suradnju sa drugim pružateljima usluga.

Na temelju razvojnih prioriteta iz Strategije razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011-2016, CZSS Križevci i Udruga "HERA" su potpisale *Protokol o postupanju u pružanju socijalnih usluga maloljetnim trudnicama, maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti*. U sklopu unaprjeđenja suradnje s organizacijama civilnog društva u Strategiji su predviđene slijedeće mjere: daljnje uspostavljanje kvalitetnijeg okvira za financiranje or-

ganizacija civilnog društva kako bi se osigurao kontinuitet i održivost socijalnih usluga, poticanje organizacija civilnog društva za razvoj onih usluga socijalne skrbi koje su socijalnim planovima županija prepoznate kao prioritete, definiranje uvjeta za osiguranje veće kvalitete pruženih usluga i poticanje daljnjeg razvoja kapaciteta organizacija civilnog društva, poticanje i razvijanje volonterskih programa i uključivanje tih programa u ustanove socijalne skrbi i poticanje organizacija civilnog društva na ciljano korištenje sredstava iz strukturnih fondova Europske unije. U širenju mreže socijalnih usluga prioritet se daje razvoju izvaninstitucijskih usluga u lokalnoj zajednici i uvođenju minimalnih standarda kvalitete socijalnih usluga.

Svrha Protokola je osiguranje uvjeta za djelotvoran i cjelovit rad Udruge "HERA" i CZSS Križevci u pružanju socijalnih usluga maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti i osnaživanje partnerskog djelovanja "HERE" i Centra u pružanju tih usluga. U Protokolu je istaknuto kako je "Udruga "HERA" prepoznata kao pružatelj nove socijalne usluge u zajednici te je svojim novostečenim znanjima i vještinama od pomoći institucionalnim pružateljima socijalnih usluga, čime se rasterećuje njihov rad, a korisnicama se širi mreža podrške".

U dokumentu je identificirana korisnička skupina prema slijedećim kriterijima: narušeni obiteljski i/ili partnerski odnosi, maloljetnička trudnoća, mlade majke, siromaštvo i rizici za razvoj djece. Utvrđena su načela, postupci i procedure u pružanju usluge grupnog savjetovanja i zaduženja oba nositelja Protokola. Suradnjom na izradi Protokola kao i sa njegovim sadržajem izrazito su zadovoljne predstavnice "HERE" i CZSS Križevci. Nakon formaliziranja suradnje s javnom institucijom kroz Protokol, u "HERI" razmišljaju o ostvarenju takvog oblika suradnje sa policijom i školama, s kojima dugoročno neformalno surađuju.

// U okviru širenja mreže socijalnih usluga u zajednici ova vrsta usluga ima svoje mjesto i ulogu i KKŽ će podržati njen daljnji razvoj...”

// Smatram da su usluge psihosocijalne podrške maloljetnim i mladim majkama potrebne na području županije. Naime, često se događa da mlade i maloljetne majke budu osuđene od strane okoline, da ih obitelj odbaci, i jednostavno nemaju kuda i nemaju nekoga tko bi im pomogao. Smatram da upravo tu veliku ulogu imaju usluge podrške koje se pružaju kroz navedeni projekt, tako da mlade majke vide da nisu same i da im se želi pomoći.”

// Također je potrebno razvijati i promovirati međusektorsku suradnju kroz edukacije i otvorene rasprave u kojima će biti uključeni predstavnici svih sektora, jačati lokalnu koordinaciju pružatelja socijalnih usluga i ostalih sudionika.”

8. Održivost projekta i mogućnost primjene u drugim sredinama

Projekt "Zajedno za mame" je u Koprivničko-križevačkoj županiji doveo do uvođenja nove socijalne usluge za maloljetne i mlade majke, koja je oblikovana prema potrebama krajnjih korisnica temeljem dugogodišnje uspješne prakse Udruge roditelja "Korak po korak". Na području Koprivničko-križevačke županije Udruga "HERA" ima desetogodišnje iskustvo u pružanju savjetodavnih usluga i podrške ženama žrtvama obiteljskog nasilja i u provođenju informativnih radionica i savjetodavnog rada s mladima iz srednjih škola tako da su se sa ranjivom skupinom maloljetnih i samohranih majki već susretali u svom radu. Provođenjem ovog projekta su potvrdili svoje strateško opredjeljenje za uključivanjem nove ranjive skupine u svoje savjetodavne usluge. U ostvarivanju tog cilja će se dodatno usmjeriti na jačanje suradnje sa obrazovnim sustavom kroz ponudu preventivnih programa za mlade u srednjim školama. Tijekom provedbe projekta nije ostvarena suradnja s drugim školama osim sa Srednjom gospodarskom školom u Križevcima na temelju prethodne uspješne suradnje no u potpunosti je osviještena potreba za povezivanjem obrazovnog sustava sa sustavom socijalne skrbi u integriranju podrške maloljetnim trudnicama koja će ih ohrabriti u nastojanju da nastave školovanje i ne odustanu od planiranja svoje buduće obrazovne i radne karijere, a ujedno će ih osnaživati za aktivno i odgovorno preuzimanje roditeljske uloge.

Otvorenost sva tri centara za socijalnu skrb na području županije za suradnju s vanjskim pružateljima usluga osigurava pravovremeno povezivanje sa ciljanom korisničkom skupinom i mogućnost zajedničkog oblikovanja usluga sa stručnim djelatnicima u centrima tako da one najbolje odgovaraju specifičnim potrebama svake mlade korisnice.

Udruga "HERA" planira prijavljivati projekte na nacionalne, regionalne i lokalne natječaje za dodjelu bespovratnih sredstava s ciljem razvoja ove nove socijalne usluge i osiguravanja kontinuiteta pružanja usluga za žene žrtve nasilja. Sredstva od samofinanciranja su mala i nedovoljna za zapošljavanje no kontinuirano se radi na njihovom prikupljanju kao i na osmišljavanju novih načina za osiguranje samoodrživosti udruge. Za stabilan razvoj Udruge "HERA" kao

pružatelja socijalnih usluga ključno je zapošljavanje stručnih suradnika/ca uz postojeću bazu volonterki.

Održivost rezultata projekta i daljnji razvoj socijalne usluge za mlade majke u KKŽ vidimo u ostvarenoj institucionalnoj suradnji Udruge "HERA" s CZSS Križevci kao i u dobroj neformalnoj suradnji sa CZSS Koprivnica i CZSS Đurđevac, u osviještenosti lokalnih dionika o socijalnim problemima koji su povezani sa maloljetničkim trudnoćama i iskazanoj podršci predstavnika Županije, nadležnih za razvoj socijalnih usluga. Krajnje korisnice modela socijalnih usluga u pilot primjeni u KKŽ kažu kako bi preporučile taj model i drugim mladim majkama jer im je pomogao u prevladavanju osjećaja izoliranosti i besperspektivnosti te osnažio za suočavanje sa problemima, što nam potvrđuje primjerenost modela za ovu korisničku skupinu. Model socijalne usluge "MAMA JE MAMA" se uspješno primjenjuje u Zagrebu, prepoznat je kao koristan i potreban i u Koprivničko-križevačkoj županiji te je zasigurno primjenjiv i u drugim lokalnim zajednicama.

Udruga roditelja "Korak po korak" i Udruženje "DJECA PRVA" su kapacitirani za prenošenje znanja i svog iskustva te bi uz pronalaženje partnera u drugim sredinama mogli doprinijeti širenju njegove primjene. U suradnji sa lokalnim pružateljima usluga, primjena modela se može prilagoditi specifičnostima nove sredine, kao što se u Koprivničko-križevačkoj županiji uslijed dislociranosti korisnica i prometne nepovezanosti, ukazala potreba za organiziranjem grupnih savjetovanja na više lokacija. **Osnivanje mobilnog tima koji bi mogao dolaziti još bliže korisnicama je ideja začeta tijekom ovog projekta i vrijedilo bi ju dalje razraditi, jer koncentracija resursa postoji jedino u velikim gradovima poput Zagreba.** Mobilni tim bi mogao ujedno sudjelovati u obučavanju lokalnih volontera kako bi se širile grupe za podršku maloljetnim i mladim majkama u riziku od socijalne isključenosti. Također bi se mogla organizirati uključivati i vršnjačka podrška u školama. Potencijali suradnje sa volonterskim centrima u KKŽ još nisu iskorišteni jer su i oni tek počeli razvijati svoje usluge pa se u tom pravcu može planirati širenje baze volontera i njihovo uključivanje u pružanje usluge.

9. Preporuke

Iz provedene vanjske evaluacije procjene pilot primjene modela pružanja socijalnih usluga u okviru projekta "Zajedno za mame", proizlaze sljedeće preporuke primjenjive na sam model i slične aktivnosti u budućnosti.

1. Umrežavanje organizacija civilnog društva koje su pružatelji socijalnih usluga.

Stvaranje partnerstva između različitih pružatelja povećava mogućnosti razvoja socijalnih usluga u zajednici i bolju iskorištenost pojedinačno nedovoljnih ljudskih i financijskih resursa. Međusoban prijenos znanja i iskustava jača stručne kapacitete pružatelja te osigurava kontinuirano učenje i usavršavanje što u konačnici rezultira s boljom procjenom potreba korisnika i kvalitetnijom uslugom. Dobro planirana suradnja će iskoristiti komplementarne prednosti pojedinačnih pružatelja tako da svi osiguraju korist za razvoj svoje organizacije. Primjer suradnje na projektu Zajedno za mame upravo to pokazuje jer iako je u fokusu bilo osnaživanje Udruge "HERA" koja je početno imala najmanje razvijene kapacitete za pružanje usluga, projektom su osnažene i Udruga KPK kroz jačanje svojih edukativnih i mentorskih kapaciteta, uvođenjem primjene standarda kvalitete u pružanju usluga i vođenjem ESF projekta. Udruženje "DJECA PRVA" je dodatno razvilo svoje kapacitete za obučavanje u primjeni standarda kvalitete usluga i upravljanju volonterima, te produbilo svoju ekspertizu za razvoj institucionalne suradnje javnih i privatnih pružatelja usluga. Suradnja se treba temeljiti na ravnopravnim partnerskim odnosima u kojim su jasno podijeljene uloge i zaduženja jer se tako mogu izbjeći nerealna očekivanja i omogućiti uspješnije ostvarivanje ciljeva. Razlika u kapacitetima pružatelja usluga ne smije voditi podjeli na velike i male organizacije, na one koji upravljaju i one koji izvršavaju zadaće, već se suradnja ostvaruje u uzajamnom uvažavanju, podržavanju i učenju.

2. Suradnja pružatelja usluga iz civilnog društva sa institucionalnim pružateljima

i nositeljima javnih ovlasti je obostrano korisna i treba ju intenzivirati u narednom periodu. Posebno je korisno suradnju potvrditi dokumentima (poput Protokola o postupanju između CZSS Križevci i Udruge "HERA") u kojima se precizno definiraju zadaće obje strana te definira usluga i ishodi za krajnje korisnike. Centri za socijalnu skrb imaju brojne javne ovlasti, a nedostaju im stručni kapaciteti za njihovo izvršavanje te su

im vanjski pružatelji usluga prirodni partneri. Odgovornost za vođenje slučajeva korisnika usluga socijalne skrbi i poboljšanje kvalitete njihovih života je u nadležnosti centara te im je pomoć u ostvarivanju tih zadaća potrebna. Ugovaranjem provođenja usluga s drugim pružateljima, centri direktno pomažu korisnicima omogućavajući im potrebne usluge a ujedno sudjeluju u razvoju mreže socijalnih usluga u lokalnoj zajednici, što je dio njihovih poslova prema Zakonu o socijalnoj skrbi.

Suradnja se treba razvijati na međusobnom odnosu povjerenja i povjerljivosti podataka u odnosu na korisnike. Vanjski pružatelji usluga trebaju unaprijed dobiti što više podataka o korisnicima usluga kako bi mogli prilagoditi sadržaj usluge njihovim potrebama a tijekom i nakon pružanja usluge trebaju redovito razmjenjivati svoja mišljenja i preporuke u vezi s korisnicima sa institucijom koja je za njihovu dobrobit zadužena. Obje strane trebaju uložiti napore da se kontinuirano procjenjuju potrebe za socijalnim uslugama u lokalnoj zajednici te da se usluge zajednički prilagođavaju novim socijalnim rizicima.

3. Socijalne usluge treba zajednički planirati na lokalnoj i regionalnoj razini.

Pružatelji usluga se trebaju što više povezivati sa svim relevantnim dionicima u lokalnoj i regionalnoj zajednici. Prednosti višerazinske i međusektorske suradnje te povezivanja institucionalnih pružatelja usluga sa onima iz civilnog sektora imali su prilike uočiti sudionici procesa planiranja socijalnih usluga u županijama. Osim što su neki po prvi puta saznali nešto o aktivnostima organizacija u svojoj lokalnoj zajednici, imali su priliku za detaljnije razmjene iskustava, zajedničko procjenjivanje potreba na temelju utvrđenih podataka, usuglašavanje o prioritetnim uslugama u narednom razdoblju i usvajanju načina praćenja provedbe dogovorenog. Pokazalo se da su procesi zajedničkog planiranja doveli do stvaranja novih partnerstva i razvoja novih usluga kao i do prenamjene proračunskih sredstava u korist razvoja usluga u zajednici te bi ih svakako treba nastaviti. Udruge pružatelji usluga trebaju biti proaktivne u osiguravanju svojeg sudjelovanja u savjetodavnim i radnim tijelima javne uprave poput Savjeta za mlade, Savjeta za socijalnu skrb, Povjerenstva za ravnopravnost spolova, Savjeta za razvoj civilnog društva i sličnih, jer se time osigurava njihova vidljivost i utjecaj na donošenje strateških dokumenata u daljnjem razvoju socijalnih usluga. Dodatni se poticaj za sudjelovanje u aktivnosti-

“Majkama je potrebno da u sigurnom okruženju mogu izmijeniti svoja iskustva, da nas mogu nazvati i neobavezno popričati o problemima koji ih muče, a s obzirom da dosta radimo i preventivskih programa u školama, one koje su još u redovitom obrazovanju možemo uključiti u niz edukativnih programa i tako ih dodatno osnaživati...”

“Iako smo se u našem dosadašnjem radu već susretale sa samohranim majkama, manje sa maloljetnim i mladim majkama, ovim projektom imale smo priliku bolje upoznati problematiku i poteškoće sa kojima se susreću maloljetne i mlade majke. Kroz edukativan i interaktivan rad razgovaralo se o temama koje su korisnice prepoznale kao potrebite, stvorila se opuštena i sigurna atmosfera koja je omogućila povjerljivost i obostranu interakciju“

“Senzibilizacija za problematiku maloljetničkih trudnoća i potrebe pružanja psihosocijalne podrške, osnaživanje udruge “HERA” kao pružatelja socijalnih usluga, prepoznavanje Centra za socijalnu skrb Križevci kao ustanove otvorene za korisnike... otvaranjem Savjetovališta smo se otvorili prema lokalnoj zajednici”

ma socijalnog planiranja nalazi u mogućnosti zagovaranja prava korisničke skupine kojoj neka udruga pruža usluge tim više što će prednost u financiranju imati one usluge koje su definirane kao prioritetne u strateškim dokumentima (nacionalnim, županijskim i lokalnim).

4. Standardi kvalitete socijalnih usluga. Potrebno je nastaviti sa uvođenjem standarda kvalitete u pružanju socijalnih usluga jer se njihovom sustavnom primjenom olakšava rad pružatelja usluga i omogućuje kontinuirana kontrola kvalitete usluga s ciljem unaprjeđenja željenih ishoda za korisnike usluga. Iako udruge nisu još uvijek obavezne primjenjivati standarde kvalitete u svojem radu, poput institucionalnih pružatelja usluga, same su prepoznale korist od njihovog uvođenja jer su suočene sa izazovima širenja aktivnosti i povećanja broja projekata koje adekvatno ne prati povećanje broja zaposlenika te im standardizirani instrumenti za praćenje kvalitete olakšavaju i unaprjeđuju rad. U primjeni standarda kvalitete trenutno nedostaje sustavna edukacija i mentorska podrška od strane institucija koje ih propisuju. Jednokratna edukacija pri Ministarstvu socijalne politike i mladih u kojoj su sudjelovale predstavnice Udruženja "DJECA PRVA" i Udruge roditelja „Korak po korak“ je bila korisna no trebalo bi nadalje osigurati mentorsku podršku jer se standardi razvijaju i mijenjaju, a onima koji ih propisuju bi bile korisne povratne informacije od direktnih pružatelja usluga. Dodatan interes kod udruge pružatelja usluga za primjenu standarda se može razviti kroz uvjete natječaja za dodjelu bespovratnih sredstava od strane tijela javne uprave, ako u uvjetima natječaja osiguraju prednost onim pružateljima usluga koji unaprjeđuju usluge prema standardima kvalitete.

5. Modeli socijalnih usluga trebaju biti prilagođeni lokalnim prilikama. Primjena modela usluge "MAMA JE MAMA" koji je razvila Udruga roditelja „Korak po korak“ u novoj sredini, u Koprivničko-križevačkoj županiji, potvrdila je potrebu da se svaka usluga mora posebno prilagođavati specifičnostima lokalne sredine. Udruga "HERA" koja je preuzela model i počela s pilot primjenom u svojoj županiji je morala prilagoditi model na način da dođe bliže mjestu stanovanja korisnica i da organizira grupna savjetovanja odvojeno u tri grada u županiji zbog prometne nepovezanosti ruralnih sredina u kojima korisnice žive i njihove nemogućnosti

da pokriju troškove putovanja. Preuzimanje već uspješno provedenog modela pružanja usluge ima velike prednosti jer su djelatnice "HERE" tijekom hospitiranja u Udruzi roditelja „Korak po korak“ dobile priliku da se u kratkom vremenu osposobe za pružanje nove usluge temeljem dugogodišnjeg iskustva partnerske udruge koja im je osigurala neposredno sudjelovanje u provedbi svojih usluga, kao i uvid u kompletnu desetogodišnju dokumentaciju u provođenju aktivnosti kroz susrete sa korisnicama, protokole postupanja, načine komunikacije i povezivanje s drugim dionicima u cilju ostvarivanja prava korisnica i omogućavanja korištenja dodatnih usluga. Budući da je korisnička skupina mladih majki u Zagrebu većinom bila smještena u dvjema ustanovama socijalne skrbi, primjenu modela u Koprivničko-križevačkoj županiji je trebalo prilagoditi na način da se dođe bliže mjestu stanovanja korisnica. Za buduću primjenu modela ove usluge u županijama poput Koprivničko-križevačke, sa nedovoljno razvijenim uslugama javnog prijevoza i nedostupnošću ruralnih dijelova, bilo bi preporučljivo **razviti model mobilnog tima** koji bi po potrebi mogao posjećivati korisnice u njihovom domu ili mjestu stanovanja. Za to prvenstveno treba osigurati sredstva za pokrivanje troškova putovanja jer bi se taj rad mogao započeti na volonterskoj bazi, poput rada stručnih suradnica u "HERINOM" Savjetovalištu za žene žrtve nasilja, ali dugoročno treba osigurati sredstva za rad stručnih suradnica/ka.

6. Model socijalnih usluga treba prilagoditi različitim potrebama korisnica no ključno je da ih se motivira na nastavak školovanja. Iako se radi o istoj korisničkoj skupini maloljetnih i mladih majki, njihove životne situacije i potrebe za uslugama mogu značajno odstupati. Na primjeru iz Križevaca i Đurđevca smo naučili kako se ishodi za maloljetne majke bitno razlikuju ovisno o tome imaju li i materijalnu i emocionalnu podršku obitelji. U slučajevima kada su mlade majke imale zaposlene roditelje i stabilna primanja u kućanstvu, vratile su se u školu i/ili nastavile studirati. U drugom slučaju, iako obitelj pruža emocionalnu podršku i potporu u skrbi za dijete, nije poticala mladu majku na nastavak školovanja. U posebno teškom su položaju mlade romske majke jer su one napustile školovanje još u osnovnoj školi, prije nego što su postale majke i time su potpuno smanjile svoje šanse za zapošljavanje i ekonomsku samostal-

nost. Sve majke su iskazale želju za uključivanjem djece u vrtiće i predškolski odgoj te svakako u podršku mladim romskim majkama treba uključiti zagovaračke aktivnosti za uključivanje romske djece u predškolske aktivnosti. Iako na području Koprivničko-križevačke županije nedostaje jasličkih i vrtičkih kapaciteta možda se može organizirati volonterski rad s djecom.

7. Model grupnog savjetovanja se pokazao važan i koristan za mlade mame te su sve korisnice usluge iskazale želju za nastavkom takvog rada, jer su imale priliku da otvoreno popričaju sa drugim majkama, razmjene svoja iskustva i probleme s kojima se suočavaju, dobiju podršku i ohrabrenje za planiranje budućnosti i partnerskih odnosa te da se osnaže za svoju novu ulogu majke. Maloljetne majke se osjećaju izolirano i usamljeno, jer su se našle u situaciji koju ne dijele sa svojim vršnjakinjama, a nije im dovoljna ni emocionalna i financijska podrška roditelja već imaju potrebu tražiti savjet od stručnih osoba i podijeliti svoja razmišljanja sa mladim osobama koje dijele njihovo iskustvo. Kao dopunu grupnom savjetovanju, individualno savjetovanje su također mlade majke procijenile važnom uslugom jer nisu uvijek spremne podijeliti svoje probleme sa širom skupinom i računaju na odnos povjerljivosti sa stručnim osobama. Stoga se preporučuje kombinirani model koji se sastoji od grupnih i individualnih savjetovanja.

8. Pružanje integriranih socijalnih usluga se temelji se na procjeni potreba korisnika za uslugama iz različitih sustava te je njihovo ostvarivanje potrebno koordinirati kroz međusektorsku suradnju sustava socijalne skrbi, zdravstva, obrazovanja, zapošljavanja i drugih, ako je potrebno. Organizacije civilnog društva koje pružaju socijalne usluge mogu imati važnu ulogu u povezivanja institucija iz različitih sustava, kroz zagovaranje holističkog pristupa u cilju povećanja dobrobiti svojih korisnika.

9. Uključivanje volontera i vršnjačka podrška. Uloga volontera u pružanju podrške mladim majkama se može sastojati od pružanja stručne volonterske podrške studenata socijalnog rada, psihologije, socijalne pedagogije i drugih pomažućih profesija koji ujedno mogu taj angažman provoditi kao stručnu praksu poput studentica socijalnog rada angažiranih na projektu „Korak za mlade majke“ Udruge roditelja „Korak po korak“. No to je teško primjenjivo u

sredinama gdje nema ni fakulteta niti raspoloživih studenata volontera. Mladim majkama je važna vršnjačka podrška koja ne mora biti stručna, već bi bilo dobro u suradnji sa školom organizirati vršnjačku pomoć za maloljetne trudnice i majke jer se one često osjećaju nesigurne, izolirane i odbačene od društva koje ih osuđuje te ih treba osnažiti. Budući da srednja škola nije obavezna, ako se ne napravi korak prema mladim majkama koje su morale prekinuti školovanje, one mogu trajno ostati izvan sustava obrazovanja što im smanjuje mogućnosti ostvarivanja bolje kvalitete življenja za sebe i svoje dijete. Volonterke su u projektu tijekom održavanja grupnog savjetovanja, bile na raspolaganju djeci za igru i druženje. Volonterska pomoć bi se mogla organizirati i za čuvanje djece dok su mame u školi ili na fakultetu.

10. Alati za praćenje provedbe usmjereni na rezultate. U provođenju budućih projekata za razvoj socijalnih usluga potrebno je više pažnje usmjeriti na praćenje provedbe. Na početku projekta treba razviti matricu praćenja provedbe (primjerice jednostavan Excel dokument) s vremenskim okvirima i troškovima predviđenim za provedbu pojedinih aktivnosti i definiranjem nositelja aktivnosti, praćenjem broja i profila korisnika/ka projekta uz praćenje napretka u ostvarivanju specifičnih ciljeva. Iako nositelj projekta većinu tih informacija upisuje u on-line MIS sustav, za interno praćenje i usklađivanje svih partnera na projektu takav način praćenja bi zasigurno olakšao provedbu i pisanje završnog narativnog izvješća kao i pripremu budućih projektnih prijedloga. Narativna izvješća bi trebalo pripremiti bar jednom u polugodišnjem razdoblju zbog boljeg praćenja napretka i elaboriranja izazova i planiranja mogućih rješenja tijekom provedbe. Kroz pripremu narativnih izvješća, partneri na projektu analiziraju provedeno i usredotočuju se na planiranje nastavka provedbe. Primjer projekta „Zajedno za mame“ to jasno potvrđuje, jer unatoč tome što su redovito pripremani i prikupljeni mnogobrojni dokumenti koji prate aktivnosti i neophodni su za izvještavanje prema ugovornim tijelima (zapisnici, prezentacije, dnevni redovi, liste sudionika, evaluacijski upitnici sa edukacija, praćenje troškova u proračunu, pozivi, leci, brošure, press clipping itd.) takvo praćenje je fragmentirano te nedostaje jedinstveni dokument za praćenje provedbe koji bi olakšao rad kako provoditeljima projekta tako i vanjskom evaluatoru.

10. Zaključak

Projekt „Zajedno za mame“ je relevantan u odnosu na strateško opredjeljenje sustava socijalne skrbi u Hrvatskoj prema razvoju socijalnih usluga koje se trebaju pružati u zajednici, a ne u institucijama. Projekt odgovara na potrebe za deficitarnim socijalnim uslugama na području Koprivničko-križevačke županije i doprinosi kako razvoju suradnje između državnih institucija i organizacija civilnog društva unutar jedne županije tako i izgradnji mreže pružatelja usluga među županijama. Umrežavanje i suradnja tri organizacije civilnog društva u pružanju socijalnih usluga za mlade majke pokazali su se vrlo korisnim za sve tri udruge u vidu jačanja vlastitih kapaciteta, širenja aktivnosti na nove lokalne zajednice i uključivanje novih korisnika. Ostvarivanje formalne suradnje između CZSS Križevci i Udruge „HERA“ na temelju potpisanog Protokola, predstavlja primjer dobre prakse koji se može prenositi na nove zajednice kao što je mentorskom podrškom Udruženja „DJECA PRVA“ prenesen iz Zagreba u Križevce.

Tijekom projekta su provedene sve planirane aktivnosti i ostvareni očekivani rezultati, uz uočene izazove prilikom regrutacije volontera, motiviranja ključnih dionika iz lokalne zajednice i osiguranja dugoročnog financiranja nove usluge. Ostvarena je dodana vrijednost kroz intenzivnije uključivanje centara za socijalnu skrb Đurđevac i Koprivnica nego što je originalno planirano jer se projekt prilagođavao potrebama krajnjih korisnica i organizirale su se grupne radionice u tri grada umjesto samo u Križevcima. Dodanu vrijednost projekta nalazimo i u široj primjeni standarda kvalitete pružanja socijalnih usluga od planirane jer je Udruga roditelja „Korak po korak“ iskoristila mentorsku podršku Udruženja „DJECA PRVA“ i napravila samoprocjenu usklađenosti i planove poboljšanja za svih 17 standarda.

Unatoč neizvjesnosti dobivanja financijskih

sredstava za nastavak pružanja nove usluge, postoji stabilna baza volonterki i sadašnjih zaposlenica (uskoro volonterki) pri Udruzi „HERA“, koje su spremne nastaviti s pružanjem usluge volonterski dok se ne osiguraju nova sredstva. Istovremeno postoji interes i potreba krajnjih korisnica za korištenjem ovih usluga, te procjena Županije da se radi o potrebnim uslugama kojima će osigurati podršku. Vremenski period u kojem je nova socijalna usluga pružana u Koprivničko-križevačkoj županiji je prekratak da bismo mogli procjenjivati njegov širi utjecaj na lokalnu zajednicu već se oslanjamo na procjene ishoda za krajnje korisnice, na procjene ključnih županijskih dionika o prioritetima razvoja socijalnih usluga te na iskazanoj spremnosti institucionalnih pružatelja usluga i Udruge „HERA“ da nastave zajednički razvijati i pružati ovu uslugu te interesu tijela javne uprave da istu sufinanciraju. Suradnja CZSS Križevci i Udruge „HERA“ je definirana i razrađena u Protokolu o postupanju, a sa CZSS Đurđevac i CZSS Koprivnica je također uspostavljena čvrsta neformalna suradnja što predstavlja solidan temelj za daljnji razvoj usluge. Udruga „HERA“ je osnažena kroz mentorsku podršku Udruge roditelja „Korak po korak“ i Udruženja „DJECA PRVA“ i može računati na njihovu dugoročnu podršku u izgradnji svojih kapaciteta. Predanost malog stručnog tima u „HERI“, koji kontinuirano provodi savjetodavne i zagovaračke aktivnosti usmjerene na ranjive skupine žena i mladih, neovisno o raspoloživosti financijske podrške za njihovo provođenje, učvršćuje našu procjenu kako rezultati projekta proširuju mogućnosti za dugoročni razvoj socijalnih usluga u zajednici.

Na temelju analize evaluacijskih nalaza, proizašle su i preporuke značajne za održivost i daljnji razvoj ovakvog modela pružanja usluga te za njegovu primjenjivost na nove lokalne zajednice.

11. PRILOG: Primjeri edukativno -informativnih radionica

Edukativno - informativnim grupama osiguravamo podršku maloljetnim i mladim majkama te ih osnažujemo za njihovu samostalnost, jačamo njihove osobne kompetencije i socijalne vještine. Ciljevi su unaprijediti znanja i vještine za osnaživanje i suočavanje s roditeljstvom, informiranje i educiranje, jačanje osobnih kompetencija i socijalnih vještina, upoznavanje s pravima i obvezama iz sustava socijalne skrbi, aktivno planiranje ciljeva koje žele ostvariti, svjesno brinuti o zdravlju, te pomoć i podrška pri odlasku na tržište rada.

Teme i radionice koje su obrađene u 7 modula edukativnih grupa su:

1. Orijentacijska radionica
2. Ostvarivanje prava
3. Roditeljske vještine
4. Partnerski odnosi
5. Planiranje budućnosti
6. Briga o zdravlju
7. Zapošljavanje

Tema radionice	ORIJENTACIJSKA RADIONICA
Cilj	Predstaviti rad Udruge "HERA" i projekta „Zajedno za mame“; opisati usluge i aktivnosti projekta; potaknuti korisnice na suradnju; usvojiti dogovore o radu; osvijestiti potrebe i očekivanja korisnika
UVODNA AKTIVNOST	Ime + životinja
trajanje	5 min
potreban materijal	
opis aktivnosti	Voditelji/ce zamole korisnike da svatko kaže svoje ime i životinju koja počinje prvim slovom njihova imena, te svaki sljedeći član koji se predstavlja ponovi imena i životinje svojih prethodnika kako bi svi međusobno lakše zapamtili imena članova grupe. Voditelj aktivnosti ima zadatak zadnji ponoviti svačije ime i životinju.
GLAVNA AKTIVNOST	Predstavljanje projekta
trajanje	50 min
potreban materijal	Flipchart, flomasteri, prezentacija, post it papirići
opis aktivnosti	Voditelji/ce će korisnice uputiti u temu radionice pitanjima poput: Znete li tko / što je "HERA"? Čime se "HERA" bavi? Na što vas asocira pojam „Zajedno za mame“? Voditelji/ce potom prezentiraju rad Udruge, ciljeve i aktivnosti projekta „Zajedno za mame“.
AKTIVNOST	Drvo očekivanja
trajanje	15 min
potreban materijal	Nacrtano drvo na flipchart papiru, post it papirići, kemijske olovke
opis aktivnosti	Korisnice se zamole da na papiriće napišu svoja očekivanja od sudjelovanja na radionicama, voditelja i sebe, te ih zaljepe na krošnju nacrtnog drveta. Tijekom grupne diskusije osvrćemo se na napisana očekivanja i njihovu realizaciju.
AKTIVNOST	Pravila rada grupe
trajanje	15 min
potreban materijal	Flipchart papiri, flomasteri, obični papiri, kemijske olovke
opis aktivnosti	Podijelit ćemo grupu u dvije manje skupine i zamoliti ih da na manje papire napišu koja pravila žele da se poštuju na ovim susretima. Svaka grupa prezentira svoja pravila te uz grupnu diskusiju, usvajamo zajednička, koja bilježimo na flipchart.
ZAVRŠNA AKTIVNOST	Igra prisjećanja
trajanje	5 min
potreban materijal	loptica
opis aktivnosti	Da se prisjetimo imena sudionika grupe bacat ćemo naizmjenice lopticu. Prvo kažemo svoje ime, a potom ime člana grupe kojem bacamo lopticu.
AKTIVNOST	Evaluacija
trajanje	3 min
potreban materijal	Evaluacijski upitnik
opis aktivnosti	Za kraj ćemo korisnicama podijeliti evaluacijski upitnik u kojem ćemo saznati kako im se svidjela radionica, sadržaj iste, jesu li postignuta njihova očekivanja, jesu li zadovoljne vođenjem i organizacijom radionice, kojim su djelom radionice bile posebno zadovoljne, te njihove primjedbe i prijedloge za budući rad.

Tema radionice	OSTVARIVANJE PRAVA
cilj	Približiti korisnicama zakonodavne okvire ostvarivanja prava i obveza; upoznati korisnice sa naknadama i potporama iz područja socijalne skrbi i potporama HZZO-a; upoznati korisnice sa pojmovima roditeljska skrb, roditeljstvo, prava i dužnosti djeteta i roditelja, poslovna sposobnost, skrbnik
UVODNA AKTIVNOST	Ime na ime
trajanje	5 min
potreban materijal	loptica
opis aktivnosti	Da se prisjetimo imena sudionika grupe na početku ćemo bacati lopticu tako da osobi kojoj upućujemo lopticu moramo izgovoriti ime, a prije toga reći svoje. Primjer: ako je ime osobe koja ima lopticu Ivana, ona će reći Ivana te ime osobe kojoj upućuje lopticu npr. Marija. Marija će lopticu uputiti Ani, a prije toga će izgovoriti svoje ime , a zatim Anino. I tako dok sva imena sudionika grupe ne budu izgovorena.
GLAVNA AKTIVNOST	Ostvarivanje prava
trajanje	60 min
potreban materijal	prezentacija
opis aktivnosti	Voditelji/ce će korisnice uputiti u temu radionice pitanjima poput: Kakva su vaša iskustva sa institucijama koje daju potpore? Koliko vam je dugo trebalo da ishodite neke od potpora? Kome ste se obratile za pomoć? Tko vam je dao najviše informacija vezano za potpore? S čijim ste uslugama zadovoljne? Koje bi vam informacije još koristile? Voditelji/ce putem prezentacije prezentiraju i razgovaraju s korisnicama o sljedećim pojmovima: roditeljska skrb, skrbnik, poslovna sposobnost, prava i dužnosti roditelja i djece. Tijekom susreta se osvrću na regulative Obiteljskog zakona, Zakona o socijalnoj skrbi, Propisa iz područja zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja te Propisa iz područja odgoja i obrazovanja; Važno je objasniti što su to naknade i potpore (Rodiljna i roditeljska briga o djetetu, Vremenska potpora, Novčana potpora, Specifičnosti i posebni uvjeti, Jednokratna novčana potpora za novorođeno dijete).
ZAVRŠNA AKTIVNOST	Spoji ime sa pokretom
trajanje	10 min
potreban materijal	
opis aktivnosti	Kako bi se na kraju radionice korisnice opustile, voditelji/ce ih zamole da stanu i stanu u krug. Svatko od korisnica istupi iz kruga, kaže svoje ime i učini neki pokret (pljesne, skoči, zapleše...). Krug traje dok se svi ne izredaju.
AKTIVNOST	Evaluacija
trajanje	3 min
potreban materijal	Evaluacijski upitnik
opis aktivnosti	Za kraj ćemo korisnicama podijeliti evaluacijski upitnik u kojem ćemo saznati kako im se svidjela radionica, sadržaj iste, jesu li postignuta njihova očekivanja, jesu li zadovoljne vođenjem i organizacijom radionice, kojim su djelom radionice bile posebno zadovoljne, te njihove primjedbe i prijedloge za budući rad.
izvori	http://www.hzzo.hr/rodiljne-i-roditeljske-potpore/ Priručnik <i>Kako kontaktirati</i>

Tema radionice	RODITELJSKE VJEŠTINE
cilj	Upoznati korisnice sa pojmovima roditeljstvo i odgoj; stilovima roditeljstva; usvojiti metode discipliniranja koje djeluju na dijete bez udaranja i vikanja
UVODNA AKTIVNOST	Iz nepoznatog u poznato
trajanje	15 min
potreban materijal	
opis aktivnosti	Voditelji/ce zamole korisnice da izaberu osobu iz grupe koju najmanje poznaju i sjednu kraj nje. Kada se parovi formiraju (ako je neparan broj sudionika/ica, voditelj/ice se uključuju), voditelji/ce kažu kako je zadatak predstaviti se svome paru u 1 minuti. Nakon što svi parovi završe, u krug svi prezentiraju što su zapamtili o svom paru.
GLAVNA AKTIVNOST	Roditeljske vještine
trajanje	60 min
potreban materijal	pripremiti handout pisane materijale kao podsjetnik za korisnike
opis aktivnosti	<p>Voditelji/ce će korisnice uputiti u temu radionice pitanjima poput: Što je to roditeljstvo? Što je to odgoj? Zašto odgajamo? Koji je cilj odgoja?</p> <p>Kroz radionicu se obrađuju stilovi odgoja -autoritarni, autoritativni, permisivan/popustljiv i indiferentan/zanemarujući. Koji je vaš stil odgoja? Smatrate li da imate dobar stil odgoja? Zašto? Ako ne, zašto ne? Kako to možete poboljšati?</p> <p>Nadalje se obrađuju metode discipliniranja koje djeluju na dijete bez udaranja i udaranja- 1. Djetetu treba točno reći zašto ga prekoravamo, 2. Važno je ponoviti pravila ponašanja, 3. Kako bi dijete bolje shvatilo našu poruku treba mu učinjeno prikazati kao nešto što je loše najprije za njega, a tek potom za druge, 4. Dijete treba prekoriti istog trena kad napravi nepodopštinu, a ne naknadno, 5. Dajemo mu alternativu za njegovo ponašanje, 6. Pokažimo mu da u njega imamo povjerenja. – Koristite li ove metode?</p> <p>Disciplinske tehnike- Preusmjerite djetetovo ponašanje, ignorirajte manje nepodopštine, hvalite razna ponašanja, omogućite tjelesnu aktivnost i opuštanje, izbjegavajte upotrebljavati „TI“ izjave, uvrede i kritike, dajte mu izbora i mogućnosti, ohrabrite dijete da se izrazi, ako ste nedostupni, jasno recite kad će te se moći posvetiti, ohrabrujte iskazivanje stajališta, učite o uzorku i posljedi.</p>
ZAVRŠNA AKTIVNOST	Kružna masaža
trajanje	15 min
potreban materijal	
opis aktivnosti	Korisnice oforme krug tako da mogu staviti ruke na ramena osobe ispred sebe. Svaka korisnica masira osobu ispred sebe, a zatim se redoslijed nakon 5 min. okrene na drugu stranu.
	opis aktivnosti
AKTIVNOST	Evaluacija
trajanje	3 min
potreban materijal	Evaluacijski upitnik
opis aktivnosti	Za kraj ćemo korisnicama podijeliti evaluacijski upitnik u kojem ćemo saznati kako im se svidjela radionica, sadržaj iste, jesu li postignuta njihova očekivanja, jesu li zadovoljne vođenjem i organizacijom radionice, kojim su djelom radionice bile posebno zadovoljne, te njihove primjedbe i prijedloge za budući rad.
izvori	http://www.roditelji.hr/ http://www.zivotna-skola.hr/clanci/bolji-roditelj.html

Tema radionice	PARTNERSKI ODNOSI
cilj	Osposobiti korisnice da prepoznaju karakteristike kvalitetnih veza i karakteristike štetnih veza; upoznati ih sa pravima koje imaju u vezi; kako prepoznati nasilje, kome se obratiti za pomoć u slučaju zlostavljanja
UVODNA AKTIVNOST	Studija slučaja
trajanje	20 min
potreban materijal	Kopija teksta studije slučaja
opis aktivnosti	Voditelji/ce korisnicama pročitaju studiju slučaja o partnerskim odnosima. Nakon čitanja korisnice trebaju prepoznati kvalitetna i štetna ponašanja u vezi, te slijedi grupna diskusija. Što vidite kao problem u priči? Prepoznajete li neka ponašanja za koja možemo reći da je to kvalitetna veza? Ako da, koja? Prepoznajete ponašanja prema kojima možemo reći da je to štetna veza? Ako da, koja?
GLAVNA AKTIVNOST	Kvalitetne i štetne veze
trajanje	70 min
potreban materijal	Flipchart papiri, post it papirići, flomasteri
opis aktivnosti	Voditelji/ce će korisnice uputiti u temu radionice pitanjima poput: Koja je najvažnija karakteristika kvalitetnih veza? Kako se osobe u takvoj vezi ponašaju jedna prema drugoj? Koje su karakteristike štetnih veza? Kako se osobe u takvoj vezi ponašaju jedna prema drugoj? Koja su vaša prava u vezi? Tijekom radionice se obrađuju pojmovi: nasilje u vezi, vrste nasilja, znakovi nasilja u vezi, faze nasilnog odnosa, kome se obratiti ukoliko do nasilja dođe
AKTIVNOST	Evaluacija
trajanje	3 min
potreban materijal	Evaluacijski upitnik
opis aktivnosti	Za kraj ćemo korisnicama podijeliti evaluacijski upitnik u kojem ćemo saznati kako im se svidjela radionica, sadržaj iste, jesu li postignuta njihova očekivanja, jesu li zadovoljne vođenjem i organizacijom radionice, kojim su djelom radionice bile posebno zadovoljne, te njihove primjedbe i prijedloge za budući rad.
izvori	Priručnik <i>Nasilne veze su bezveze</i>

Tema radionice	PLANIRANJE BUDUĆNOSTI
cilj	Potaknuti korisnice na razmišljanje o aktivnostima kojima će se baviti u životu; osvijestiti korisnicama važne događaje iz njihovog života; motivirati korisnice da osvijeste ciljeve koje žele ostvariti u budućnosti; jačanje samopouzdanja
UVODNA AKTIVNOST	Dolazi brod iz Splita
trajanje	15 min
potreban materijal	loptica
opis aktivnosti	U ovoj ćemo aktivnosti razbuditi mozak i potaknuti ga na razmišljanje. Grupa odredi početno slovo kojim započinje krug igre. Svaka osoba kojoj se baci loptica govori: Dolazi brod iz Splita i donosi... (stvar koja počinje na zadano slovo). Kad se svi izredaju, grupa zadaje novo početno slovo.
AKTIVNOST	Linija života
trajanje	30 min
potreban materijal	Papir i olovka
opis aktivnosti	Na početku aktivnosti voditelji/ce daju uputu korisnicima da papir polože vodoravno i na njemu povuku liniju te da na kraju te linije upišu datum kad se održava radionica. Na liniju će upisivati događaje iz života koje smatraju bitnima i koji su ih doveli do životne pozicije u kojoj se sada nalaze.
GLAVNA AKTIVNOST	Ciljevi
trajanje	30 min
potreban materijal	papir i olovka
opis aktivnosti	Voditelji/ce će korisnice uputiti u temu radionice pitanjima poput: Što su za vas ciljevi? Postoji li neki način kako lakše postići ciljeve? Korisnice se zamoli da na temelju događaja iz prethodne aktivnosti odrede tri cilja koji žele ostvariti u idućih godinu dana. Zajedno izrađujemo plan ostvarenja cilja. Upućujemo korisnice u slijedeće: Cilj mora biti što specifičniji . Potom, moramo odlučiti kako ćemo mjeriti da li je cilj ispunjen ili ne . Cilj nam mora biti dohvatljiv i osobno važan , te imati vremenski okvir . Vizualizirat će se ciljevi, tako da će jedna od korisnica kroz fizičke korake po prostoriji ukazati na prepreke koje su moguće na putu, ali i podršku koje će omogućiti bolje i brže ostvarivanje ciljeva. Pitanja za diskusiju: Kakva vam je pomoć potrebna da ostvarite svoje ciljeve? Smatrate li da bi vas nešto moglo spriječiti u ostvarenju vaših ciljeva? Što bi to bilo? Kako možete prevladati te prepreke?
ZAVRŠNA AKTIVNOST	Ogledalo
trajanje	10 min
potreban materijal	Papir, flomasteri
opis aktivnosti	Svaka korisnica na papir nacrtat ogledalo ispod kojeg napiše svoje ime. Taj papir ide u krug dok ne dođe do svog „vlasnika“ čije ime nosi, a zadatak je da svaki od korisnika napiše u ogledalo po jednu pozitivnu stvar o osobi čije ime vidi na papiru.
AKTIVNOST	Evaluacija
trajanje	3 min
potreban materijal	Evaluacijski upitnik
opis aktivnosti	Za kraj ćemo korisnicama podijeliti evaluacijski upitnik u kojem ćemo saznati kako im se svidjela radionica, sadržaj iste, jesu li postignuta njihova očekivanja, jesu li zadovoljne vođenjem i organizacijom radionice, kojim su djelom radionice bile posebno zadovoljne, te njihove primjedbe i prijedloge za budući rad.
izvori	http://mojinternetposao.com/kako-postaviti-ciljeve/

Tema radionice	BRIGA O ZDRAVLJU
cilj	Upoznati korisnice sa terminom zdravlje, reproduktivno zdravlje, zaštita reproduktivnog zdravlja, problemi spolnog i reproduktivnog zdravlja; spolnost, spolni odnosi, kontracepcija; educirati korisnice o vrstama kontracepcije i osvijestiti važnost iste
UVODNA AKTIVNOST	Definicija zdravlja
trajanje	12 min
potreban materijal	post it papirići, flipchart, flomasteri
opis aktivnosti	Voditelji/ce zamole korisnice da svaka na svoj papirić zapiše definiciju zdravlja - što korisnice podrazumijevaju pod pojmom zdravlje. Njihove definicije se zalijepe na flipchart te ih grupa zajedno prokomentira, te se pokuša doći do definicije SZO-e.
GLAVNA AKTIVNOST	Briga o zdravlju
trajanje	60 min
potreban materijal	Flipchart, flomasteri, prezentacija
opis aktivnosti	Voditelji/ce će korisnice uputiti u temu radionice pitanjima poput: Što je za vas zdravlje? Kako biste vi definirale zdravlje? Tijekom radionice obrađuju se sljedeći pojmovi: reproduktivni sustav i zdravlje reproduktivnog sustava, problemi spolnog i reproduktivnog zdravlja, spolnost i spolni odnosi. Što za vas znači spolnost i spolni odnosi? Kontracepcija, vrste kontracepcije, spolno prenosive bolesti
ZAVRŠNA AKTIVNOST	Banane i kondomi
trajanje	15 min
potreban materijal	Banane, kondomi
opis aktivnosti	Nakon prezentacije o spolnosti, spolnim odnosima i kontracepciji korisnicama se podijele banane i kondomi kako bi ih educirali i informirali o pravilnom korištenju kondoma kao jedinog sredstva koje štiti od spolno prenosivih bolesti, te tako zaštitile svoje zdravlje. Svaka korisnica ima po jednu bananu i jedan kondom. Korisnice se upozori da se prvo pogleda je li omot kondoma na bilo koji način oštećen, i ako jest naglasiti kako takav kondom nije ispravan. Isto tako važno je pogledati datum trajanja kondoma i provjeriti je li sve u redu. Ako je sve ispravno korisnicama se daje uputa da kondom otvore sa strane na nazubljenom dijelu omota, lagano i pažljivo poput pisma. Kad je kondom otvoren i izvađen, uzima se u ruku na način da ga je moguće „narolati“ pritom ga primajući jednom rukom za vršak. Slijedi demonstracija stavljanja kondoma na bananu koja simulira penis u erekciji. Korisnicama se daje uputa da je jako bitno da se prilikom stavljanja kondoma pritisne vršak zbog zraka koji bi eventualno mogao ostati zarobljen u kondomu što bi uslijed ejakulacije moglo dovesti do pucanja. Nakon svih uputa korisnicama se daje prilika stavljanja kondoma na bananu, a da pritom paze na sve navedene upute. Voditelji kontroliraju je li sve u redu i daju dodatne sugestije i pojašnjenja.
AKTIVNOST	Evaluacija
trajanje	3 min
potreban materijal	Evaluacijski upitnik
opis aktivnosti	Za kraj ćemo korisnicama podijeliti evaluacijski upitnik u kojem ćemo saznati kako im se svidjela radionica, sadržaj iste, jesu li postignuta njihova očekivanja, jesu li zadovoljne vođenjem i organizacijom radionice, kojim su djelom radionice bile posebno zadovoljne, te njihove primjedbe i prijedloge za budući rad.
izvori	http://www.edusex.org Priručnik <i>Rod i spol pod povećalom</i>

Tema radionice	ZAPOŠLJAVANJE
cilj	Upoznati korisnice s terminima nezaposlena osoba, burza rada (HZZ), profesionalno informiranje i usmjeravanje učenika pri HZZ-u, cjeloživotno profesionalno usmjeravanje, radionicama koje HZZ provodi za nezaposlene, aktivno traženje posla, usvajanje vještina pisanja zamolbe i životopisa
UVODNA AKTIVNOST	Moj posao iz snova
trajanje	10 min
potreban materijal	
opis aktivnosti	Voditelji/ce zamole svaku korisnicu da opiše svoj posao iz snova. Koliku plaću bi primala za taj posao? Koje joj je obrazovanje za to potrebno? Koje su prednosti tog posla? Što joj se najviše sviđa kod tog posla?
GLAVNA AKTIVNOST	Hrvatski zavod za zapošljavanje
trajanje	50 min
potreban materijal	prezentacija
opis aktivnosti	Voditelji/ce će korisnice uputiti u temu radionice pitanjima poput: Što za vas znači zapošljavanje? Zna li gdje se trebate prijaviti kada završite školu ili fakultet da bi stekle status nezaposlene osobe? Tko je nezaposlena osoba? Voditelji/ce putem prezentacije objašnjavaju sljedeće pojmove i daju odgovore na pitanja: Tko je nezaposlena osoba? Kako i gdje se prijaviti? Kada se prijaviti na HZZ? Koje usluge nudi HZZ? Tko se može prijaviti na HZZ kao nezaposlena osoba? Koji su dokumenti potrebni za prijavu u evidenciju? Što je to profesionalno usmjeravanje? Što su to sajmovi poslova? Što je to cjeloživotno profesionalno usmjeravanje? Kakve radionice nudi HZZ? Što je to aktivno traženje posla?
ZAVRŠNA AKTIVNOST	Pisanje zamolbe i životopisa
trajanje	30 min
potreban materijal	papir i olovka
opis aktivnosti	Voditelji/ce će korisnicama dati upute kako napisati zamolbu i životopis za posao, tako da će dati natipkani primjer oglasa za posao na koji se prijavljuju, te će pitanjima dolaziti do određenih znanja i vještina koje korisnice posjeduju i dati im primjer već napisane zamolbe za posao te životopisa. Korisnice će zasebno pisati svoje zamolbe i životopise uz upute voditelja/ica. Po završenom pisanju zamolbe i životopisa, zajedno će prokomentirati što su dobro napisale, što smatraju da im je išlo teže, te ih po potrebi dopuniti.
AKTIVNOST	Evaluacija
trajanje	3 min
potreban materijal	Evaluacijski upitnik
opis aktivnosti	Za kraj korisnicama se podijeliti evaluacijski upitnik u kojem ćemo saznati kako im se svidjela radionica, sadržaj iste, jesu li postignuta njihova očekivanja, jesu li zadovoljne vođenjem i organizacijom radionice, kojim su djelom radionice bile posebno zadovoljne, te njihove primjedbe i prijedloge za budući rad.
izvori	www.hzz.hr

// Meni su se sve radionice svidjele zato što su obuhvaćale sve što nas je zanimalo. Upoznala sam ostale mlade mame sa sličnim iskustvima koje smo podijelile. Imale smo i slične probleme, koje smo bez srama ispričale ostalim curama. Sviđa mi se pristupačnost tebe i Marine koje ste nam na sva naša pitanja dale odgovore te su nam bile podrška.

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda i Ured za udruge Vlade RH. Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Udruge roditelja Korak po korak.

<http://udruge.vlada.hr>
info@udruge.vlada.hr

<http://zaklada.civilnodrustvo.hr>
zaklada@civilnodrustvo.hr

www.strukturnifondovi.hr